

Univerzita Palackého v Olomouci

Filozofická fakulta

Magisterská diplomová práce

Mezi Florencií a Prahou.

Osud florentského konsorcia a vliv jejich florentské vlasti na vznik pražského
groše.

Bc. Jiří Gregor

Olomouc

2017

Univerzita Palackého v Olomouci

Filozofická fakulta

Katedra historie

Studijní program jednooborová historie

Magisterská diplomová práce

Mezi Florencií a Prahou.

Osud florentského konsorcia a vlivy jejich florentské vlasti na vznik pražského
groše.

Bc. Jiří Gregor

Školitel: Mgr. Jan František Pavlíček, PhD.

Katedra romanistiky

Filozofická fakulta Univerzity Palackého v Olomouci

Prohlašuji, že jsem práci zpracoval samostatně a využil literaturu uvedenou v poznámkovém aparátu této práce.

Olomouc 2017

Poděkování

Na tomto místě bych rád poděkoval mému školiteli Dr. Janu F. Pavlíčkovi, mé rodině a Kristýně.

Obsah

1) Úvod	7
2) Literatura a prameny	9
1. Představení pramenů	9
2. Představení užité a inspirativní historiografie	14
3) Vývoj a vznik pražského groše	25
1. Před-grošová měna	25
2. Groše pražské	27
4) Vývoj stříbrné měny a sledovaných ekonomik v Toskánsku a vznik samostatné měnové politiky města Florencie.....	30
5) Úřady, cechy a správa měnových systémů	42
1. Mincovní, finanční a hospodářský úřad Zecca.....	42
2. Arte di Calimala – cech kupců	44
3. Arte del Cambio – cech směnárníků a bankéřů.....	50
6) Svět obchodu.....	50
1. Rozdělení záalpského obchodního prostoru.....	50
2. Trh a příkladová práva cechu kupců	55
3. Vztah kupců ke florentské vlasti	58
4. Vznik soci/socii	59
5. Cesta do Čech.....	59

7) Po stopách florentského konsorcia	61
1. výsostném původu rodiny Donati z Florencie, která jest stará krví, šlechtná svou vlastí, jasná svými činy	61
2. Neznámý Rinieri Langrù? Hlava společnosti.....	68
3. Cino „Lombardo“	78
4. Ve službách krále Václava	80
8) Závěr	82
9) Seznam literatury	86
10) Prameny a edice.....	90
11) Internetové a encyklopedické zdroje	92
1) Resumé	93
2) Key words	94
3) Klíčová slova.....	94
4) Abstrakt	94

1) Úvod

Bádání o florentském konsorciu na dvoře krále Václava II. se vede již od dob Josefa Šusty nebo Augusta Sedláčka. Celkově bude o literatuře a pramenech pojednáno v samostatných kapitolách, takže na úvod předložím jen základní badatelské otázky. Zpočátku shrnu vývoj pražského groše a jeho podobnost s vzorovým grošem florentským. V rámci výzkumu uvedu vývoj stříbrné měny a grošů v Toskánsku a ve Florencii, odkud Václavovi mistři mince pocházeli a kde se také svému řemeslu naučili. O tomto tématu pojedná kapitola třetí. Nabízí se totiž srovnání s českým prostorem a tuzemským vývojem stříbrných mincí. V kapitole čtvrté budou představeny měnové a hospodářské instituce florentské vlasti Rinieriho, Aparda a Cina, o kterých se zmínil poprvé Petr Žitavský, a nabídnuta hypotéza o podobnosti institucí v Čechách zřizovaných Florent'any a domácích úřadů z města nad Arnem. Zároveň porovná fungování soukromých konsorcií a cechů. V páté kapitole se zaměřím na svět obchodu a financí. Práce na základě dostupných a objevených pramenů rozebere rodinné vazby a kořeny sledovaného konsorcia a na závěr vznesu několik nových hypotéz. Tyto otázky zhodnotí kapitola šestá.

Je všeobecně známo, že Dante Alighieri ve své velkolepé Božské komedii¹ reflektoval i situaci v Čechách. Jeho práce byla dokončena až po měnové reformě, kterou v Čechách konsorcium realizovalo a řídilo. Zasadil komentář krále Přemysla Otakara II. ihned za pasáž věnující se římskému králi Rudolfovi („*To císař Rudolf, dřív než dokrvácí, moh' ránu Italie mrtvé zhojit, jež pozdě jiným ted' se těžce ztrácí.*“).² Na adresu Přemysla Otakara II. a jeho syna Václava II. se vyjádřil slovy „*Ten druhý, jenž se zdá jej těchou kojit, vlád' zemí, Vltava v níž vzniká, hbitě pak v Labe padá s mořem chtít se spojit, slul Otakar a lepší byl jsa dítě,*

¹ ALIGHIERI, Dante: *Božská komedie*. Praha 2011. Přeložil Jaroslav Vrchlický.

² ALIGHIERI, Dante: *Božská komedie*, s. 246.

*než Václav, jeho syn jest s dlouhou bradou, jenž lenosti a zvůli padá v síť. Ten tuponosý toho baví radou, kterému z tváře dobrota se směje, květ lilje rval se louče s žití vnadou. Jen vizte, v hrud' se tepe a se chvěje; a druhý zatím dlaně do otvoru ve žalném pláči obličej svůj kreje!*³

Následuje pasáž věnovaná francouzskému králi „*To tchán i otec Francie jsou moru* (...). Božskou komedii, lze srovnat s předmluvou florentského humanisty Christophora Landiniho k Dantově Komedii. Dílo se kterým jsem pracoval, digitalizovala Österreichische nationalbibliothek a tento komplex chybně připsala Dante Alighierimu pod názvem *Fiorentino historiado (istoriato)*, což znamená „slavný Florent'an“. Na tento omyl poukázal vedoucí této práce Dr. Jan F. Pavlíček.

Za zmínku rozhodně stojí zjištění, že Landini znalý Dantova díla ve svém komentáři reflektoval zástupce významných evropských panovníků, přítomných na korunovaci papeže Bonifáce VIII. Uvedl je ve stejné posloupnosti jako Dante v Božské komedii. Takto se dozvídáme o vyslancích evropských panovníků přítomných na oslavné mši během korunovace (*incoronazione*) Benedetta Caetaniho, papežem Bonifácem VIII. 23. ledna roku 1295. Landini stejně jako Dante zařadil za sebe vyslance římského krále, Florent'ana Alfana Alfaniho, vyslance krále Francie Musciata Frazesiho a Rinieriho Lagrù, zástupce Václava II.⁴ Důležitost přítomnosti Rinieriho na Bonifácově korunovaci bude lépe rozebrána v samostatné kapitole věnované Rinierimu Langrù, předestřeme však, že Landiniho záznam podpoří teorii o Rinieriho přítomnosti v Čechách již před rokem 1300.

³ IBID., s. 246–247.

⁴ LANDINI, Christophoro: *Dante Alighieri Fiorentino historiado*, s. 8.

2) Literatura a prameny

1. Představení pramenů

Obecné informace jsou drtivou většinou autorů hledány zpravidla ve třech základních kronikách. Jedná se o díla známých kronikářů Giovanni Villaniho,⁵ Marchona di Coppo Stefaniho⁶ a Dina Compagniho.⁷ Tito významní florentští kronikáři, obchodníci, politici a občané, se po celý svůj život angažovali v městské správě a zanechali nám svými kronikami základní informace pro studium dějin politických, hospodářských, vojenských i dějin každodennosti. Tato práce se vymezí převážně na rovinu genealogickou, politickou a hospodářskou, ve které lze sledovat zvolené rodinné linie, korespondující s florentským konsorciem, působícím na přelomu třináctého a čtrnáctého století v Čechách. V těchto oblastech bude možné sledovat spojení členů konsorcia s florentskými rodinami, nebo s tamními cechy. Kroniky budou použity také jako příručky s obecnými historickými informacemi.

Analýza vybraných pasáží bude provedena formou kritického hodnocení záznamů všech tří kronik a jejich srovnáním. Autoři se totiž svým politickým zařazením liší a díla jsou psána poněkud tendenčně. Je důležité mít na paměti, že uvedení kronikáři nebyli pouhými zapisovateli událostí, ale i obchodníky a politiky a jejich osobní a rodinné cíle se tak významně lišily. Díky tomu je možné pohlížet na sledované období několika způsoby a dojít

⁵ *Nuova cronica di Giovanni Villani*. PORTA, Giovanni (ed.). Parma 1991. In:

http://www.letteraturaitaliana.net/pdf/Volume_2/t48.pdf [cit. 10. 2. 2016–14. 7. 2017].

⁶ *Cronaca fiorentina di Marchionne Coppo Stefani*. RODOLICO, Niccolò (ed.). In: *Rerurum Italicarum Scriptores*, XXX, I. Bologna 1903–1955. In: https://archive.org/stream/rerumitalicarums301murauoft_djvu.txt [cit. 20. 2. 2016].

⁷ *La Cronica fiorentina di Dino Compagni e l'intelligenza, poemetto, attribuito al medesimo*. CARBONE, Domenico (ed.). Firenze 1868.

tak k lepším závěrům. Díky kronikám lze také čerpat záznamy zaměřující se na hospodářský vývoj Florencie, která dala vzor české grošové měně.

Prvním ze sledovaných kronikářů byl Giovanni Villani, narozen kolem roku 1280. Villani působil v bankéřských službách rodiny Peruzzi a Buonacorsi.⁸ Patřil do politické frakce černých guelfů, tedy stejné skupiny, do které patřily rodiny členů námi sledovaného konsorcia na dvoře Václava II. Dalo by se tedy předpokládat, že své politické soukmenovce reprezentující město nad Arnem na dvoře krále Václava II., reflektoval. Jeho kronika se zabývala především italskými záležitostmi, takže o vyslání konsorcia do Prahy, potažmo do Čech, Villani přímo nepojednal. Svou práci začal zřejmě ve druhé dekádě 14. století, takže o událostech devadesátých let 13. věku pojednal až s odstupem. Reflektoval však působení jiných soukromých konsorcií v západní Evropě, nebo cechu kupců – *Calimala* ve Francii. Jeho zaujatost a florentská nabubřelost nám pomůže v hodnocení vztahu kupců a mimo italského prostoru, jelikož Villani, sám z kupecké rodiny, vždy psal o záalpském prostoru s despektem a své florentské druhy vždy považoval za šířitele osvěty, ba dokonce společnosti bankéřských rodin Peruzziových, Bardiových a Acciaiuolových nazval pilíři křesťanství.

Druhým florentským kronikářem, jehož dílo bylo využito, byl Marchone di Coppo Stefani. Pocházel z politicky významné rodiny Buonaiuti. Narodil se roku 1336. Svoji kroniku začal sepsávat až na sklonku svého života, roku 1378. Jedná se tedy o dílo ještě vzdálenější sledovanému období, než předchozí Villaniho kronika. Marcone byl také aktivním politikem a

⁸ AQUILECCHIA, Giovanni: *Villani, Giovanni*. In: http://www.treccani.it/enciclopedia/giovanni-villani_%28Enciclopedia-Dantesca%29/ [cit. 30. 4. 2017].

V minulosti existovala teorie, že sledovaný finančník na českém královském dvoře Rinieri patřil do rodiny Peruzzi. Tvrzení se neprokázalo, nicméně Villaniho záznamy rodinu Peruzzi ani Donati nikterak nehaní, ba naopak.

zástupcem *arti minori*. Informace, které uvedl, jsou přejaty z jiných děl a pramenů.⁹ Jeho práce bude využita pro dokreslení kontextu politické a hospodářské situace.

Posledním pisatelem, který na papír vepsal své vzpomínky, byl Dino Compagni. Na rozdíl od Villaniho patřil k frakci bílých guelfů a zápisy pořídil přímo za svého života a působení v politických funkcích města Florencie. Je tak přímým aktérem událostí, o kterých část této práce pojednává. Nutno podotknout, že jeho kronika je silně subjektivní a, z námi sledovaných rodin, hodnotí pouze Donati, kteří byli členové opoziční politické frakce.

Relativně přínosným pramenem, které obsahuje informace o složení florentské společnosti a pravidlech tamních institucí je soupis *Ordinamenti di giustizia*. Editoval je Franco Cardini.¹⁰ Tato právní nařízení pro florentské spolky a cechy se datovala od roku 1293 a nabídne nám řadu informací o možnostech cechovních institucí. Statuta kupců a velkých cechů Florencie, editována Giovanni Filippim, který byl významným znalcem této problematiky,¹¹ poslouží jako komparativní model pro vykreslení úrovně florentské společnosti v Čechách.

⁹ SESTAN, Ernesto: *Buonaiuti, Baldassarre, detto Marchionne*. Dizionario Biografico degli Italiani, Volume 15, 1972. In: [http://www.treccani.it/enciclopedia/buonaiuti-baldassarre-detto-marchionne_\(Dizionario-Biografico\)/](http://www.treccani.it/enciclopedia/buonaiuti-baldassarre-detto-marchionne_(Dizionario-Biografico)/) [cit. 30. 4. 2017].

¹⁰ CARDINI, Franco (ed.): *Ordinamenti di giustizia, 1293–1993*. Firenze 1993.

¹¹ FILIPPI, Giovanni (ed.): *L'arte dei mercanti di Calimala in Firenze ed il suo più antico statuto*. Torino 1882.

Jedním z hlavních pramenů, který do současného stavu bádání přinese další záblesk světla, je soupis florentských *priore*, priorů neboli tamní městské rady. Tyto soupisy se nazývají *Prioristà fiorentino istorico*.¹² Soupis *priorů*, vznikl od sedmdesátých let 14. století z popudu florentské vlády. Pro potřeby této práce byla zvolena edice vypracovaná Modestem Rastrellim na konci 18. století. Pramen je nejpřínosnější tím, že v něm lze dohledat jména, která je možná ztotožnit s některými Florent'any na dvoře Václava II. Zajímavostí je, že text *Prioristà* se ztotožňuje s textem předmluvy k Danteho Božské komedii z pera florentského humanisty Christophora Landiniho,¹³ který se narodil 8. února roku 1425 (podle florentského kalendáře 1424). Christophoro Landini patřil do významné rodiny s kořeny v Pratovecchio a studoval například ve Voltěře.¹⁴ Významným je mimo jiné pro svoji roli ve studiu novoplatonské filosofie a Dantových děl, kde ve zmíněné předmluvě oslavuje, kromě svých předchůdců a současníků, i rodinu Medici a přímo poukazuje na štěstí a čest dvanácti vybraných florentských mužů, kteří byli přítomni na korunovaci papeže Bonifáce VIII. v lednu 1295. Navíc uvedl, že jeden z florentských občanů, byl přímým vyslancem českého krále. Předmluvu spolu s komentářem a samotným Dantovým dílem sestavil roku 1497 editor Pietro de Zanni. Datum Landiniho smrti není zcela jasné. V potaz přicházejí dvě data, a to rok 1498 a 1504. V obou případech ale umírá až po vydání edice s jeho komentářem Dantova díla, ve které

¹² *Prioristà fiorentino historico*. RASTRELLI, Modesto (ed.). Firenze 1577. In:

https://books.google.cz/books/aboutPriorista_fiorentino_istorico_publicato.html?id=Ty0yqtOvw8IC&redir_esc=y [cit. 20. 6. 2017].

¹³ LANDINI, Christophoro: *Dante Alighieri Fiorentino historiado*. In: ZANNI, de Bartholomeo (ed.). Firenze 1507. In: https://books.google.cz/books?id=AKFSAAAACAAJ&pg=PA5&hl=cs&source=gbs_selected_pages&cad=2#v=onepage&q&f=false [cit. 10. 4. 2017].

¹⁴ FOÀ, Simona: *Landini, Christophoro*. In: http://www.treccani.it/enciclopedia/cristoàro-landino_%28Dizionario-Biografico%29/ [cit. 10. 8. 2017].

uvádí důležité informace o Rinierim (členu florentského konsorcia v Čechách). Zmínka je jen krátká, o to však důležitější.

Pro bádání a možnou analogii v rámci soukromých finančních společností tvořených Florent'any je nasnadě využít pramen editovaný Armandem Saporim,¹⁵ který sledoval strukturu a zájmy soukromých společností v první polovině 14. století a editoval obchodní knihy rodiny Peruzzi. Tento pramen využil v polovině první dekády nového milénia i Libor Jan, který v něm hledal shodu jmen s Rinierim, hlavou florentského konsorcia v Čechách a jeho jmenovci z rodiny Peruzzi. Více o vývoji bádání nad touto problematikou přinese jedna z kapitol této práce. Pramen nabízí především možnost bádát nad strukturou soukromé společnosti a jejich kontaktů a způsobu jednání s královským dvorem. Lze jej užít i jako podpůrný prostředek pro vytvoření analogie s českým prostředím.

Užité prameny jsou užity výlučně v italském jazyce. V návaznosti na práci českých historiků od Josefa Šusty po Libora Jana se domnívám, že prameny české provenience mapující pohyb a působení florentského konsorcia v Čechách nemohli být lépe popsány a probádány, než výše uvedenými historiky. Základním pramenem české provenience je kronika Petra Žitavského, který o příchodu Florent'anů přímo pojednal a zaznamenal nejen jejich jména, ale také místo odkud přišli.¹⁶

¹⁵ SAPORI, Armando (ed.): *I Libri di commercio dei Peruzzi*. Milano 1934.

¹⁶ *Kronika Zbraslavská. Chronicon Aulae Regiae*. GRAUS, František (ed.). Praha 1952.

2. Představení užité a inspirativní historiografie

Představení historiografie zhodnotí závěry světových autorů a autorek, kteří svým bádáním přispěli k realizaci této práce a byli jí inspirací v otázce zvoleného tématu i užité metodologie. Historiografická pasáž bude rozdělena na italskou, zahraniční a českou. Rád bych takto poukázal na současný stav bádání ve všech třech rozdělených oblastech a možné doplňující se vlivy, přesahující jejich hranice.

Nejvíce inspirativní pro bádání v oblasti dějin hospodářství, ekonomických institucí zkoumaného a vymezeného období i metodologie byla díla Lucii Travainiové,¹⁷ která se vydala po stopách hospodářského a numismatického vývoje ve světě i v Itálii a sledovala vzájemné vlivy vybraných prostředí. Její bádání nad vývojem a strukturou centrální mincovní a ekonomické instituce *Zecca* bude využito v části o podobnosti tohoto úřadu ve Florencii s obdobným ekonomicko-mincovním úřadem v Čechách (*Cambium*), za jehož založením stálo florentské konsorcium. Zaměřila se, mimo jiné, i na téma šíření českých mincí, převážně pražských grošů, do italského prostoru.¹⁸ Analyzovala úřad *Zecca*, kde se razily mince, vykupovaly kovy a dohlíželo se na kvalitu peněz a jejich oběh v městské ekonomice. Téma struktury florentské ekonomické instituce *Zecca* a její vliv na český prostor však autorka nereflektovala. Z jejích publikací v Čechách často čerpá například Roman Zaoral (na jehož doporučení jsem díla zmíněné autorky využil). Další čeští autoři sledující podobná témata jako tato práce, se Travainiové bohužel vyhnuli. Neméně důležitými badateli v oblasti dějin hospodář-

¹⁷ TRAVAINI, Lucia: *Monete, mercanti e matematica*. Roma 2003; TRAVAINI, Lucia: *Gold coins 1252–1535: gold Italian coins and their imitations in the world*. Costa Rica 2007.

¹⁸ PICCINI, Gabriela – TRAVAINI, Lucia: *Il libro del pellegrino (Siena 1382–1446). Affari, uomini, monete nell'Ospedale di Santa Maria della Scala*. Napoli 2003.

ství byli Carlo Maria Cipolla,¹⁹ či Philip Grieson.²⁰ Literatura, kterou si tato práce vytyčila, pojednává převážně o vývoji toskánské a florentské ekonomiky, která patřila pro období 13.–14. století k těm nejvyspělejším vůbec. Autorem, který bádá nad vývojem mincovnictví v Toskánsku, byl David Herlihy, který do sledované problematiky přinesl několik nových poznatků, založených převážně na analýze pramenů z Luky, Pisy a Sieny. Na dané téma publikoval roku 1954 v *American Numismatic Society* obsáhlý článek.²¹ Často vycházel z díla kronikáře Tholomea,²² který (podobně jako Villani ve Florencii) informoval o měnové politice Pisy.

S vývojem a stavem florentské ekonomiky úzce korespondoval vývoj, struktura a stabilita florentských cechů. Florentské hospodářství mělo vliv takřka na celý svět, střední Evropu nevyjímaje. O rozšíření a vlivu soukromých i státních hospodářských skupin a poboček, které šíření florentského *know how* realizovaly, pojednal ve svém článku například italský historik Enrico Faini.²³ Dalším Italem pohybujícím se na poli hospodářských dějin je Stefano Lucatelli působící v Manchesteru, čerpající z bádání jmenovaných italských i britských historiků. Lucatelli se ve svém výzkumu soustředil na vývoj směny zlatého florénu a jeho rozšíře-

¹⁹ CIPOLLA, Carlo Maria: *Studi di storia della moneta: i movimenti dei cambi in Italia dal secolo XIII al XV*.

Pavia 1948; CIPOLLA, Carlo Maria: *Il fiorino e il quattrino. La politica monetaria a Firenze nel Trecento*. Bologna 2013.

²⁰ GRIESON, Philip: *Medieval European Coinage*. Cambridge 2009.

²¹ HERLIHY, David: *Pisan Coinage*, s. 142–143.

²² IBID., s. 143.

²³ FAINI, Enrico: *Prima del Fiorino. Le origini del decollo economico di Firenze tra 1150 e 1252*. In: VERDON, Tomaso (ed.): *Firenze prima di Arnolfo. Retroterra di grandezza*. Firenze 2016, s. 93–103.

ní. Tato práce se inspiruje jeho bádáním a jeho studium doplní o poznatek, že založení věčné stříbrné mince – groše, či *grosso*, bylo v Čechách, stejně jako ve Florencii, předzvěstí budoucí ražby zlatých mincí. V Čechách i Uhrách se, stejně jako ve Florencii, jednalo o zlatý florén, dříve často ztotožňovaný s benátským dukátem. Na mýlku ve sjednocení zlatého florénu krále Jana Lucemburského a „dukátu“ jeho syna Karla IV. nejnověji poukázal Roman Zaoral. V rámci moderního bádání doporučil vycházet z faktu, že jak Jan Lucemburský, tak i Karel IV., nechali razit minci vycházející z florentského zlatého florénu.

Časově se pak práce zaměří na období druhé poloviny třináctého století, tedy časového horizontu, kdy museli členové florentského konsorcia na dvoře Václava II. nutně nabýt své ekonomické a matematické dovednosti, které pak v českém prostředí aplikovali. O kupeckých manuálech a studiu pojednal nejlépe Armando Saporì, který také rozebral podmínky vzniku soukromých konsorcií.²⁴ Od poloviny třináctého věku v italském prostoru, v italském prostoru, přesněji v Toskánsku, Římě, Benátkách, či Lombardii vrcholila ražba stříbrných mincí, které zaštiťovaly ekonomiky a zahraniční obchod zmíněných měst. Nastal také boom rozšíření zmíněných soukromých skupin po celé Evropě. Práce se soustředí na konsorcium, které působilo v Čechách, kde hájilo zájmy a ekonomiku města Florencie. Tato skupina také nejvíce ovlivnila mincovní reformu Václava II. Sledovaným objektem budou Florentinové, kteří ve Florencii vytvořili známé konsorcium, jež měnovou reformu realizovalo.

Během výčtu florentských mincí a jejich vývoje, který následně ovlivnil i grošovou reformu v Čechách, nelze v daném období opomenout hlavního badatele na sledované téma

²⁴ SAPORI, Armando: *La cultura del mercante medievale italiano*. Torino 1937.

Maria Bernocchiho,²⁵ z jehož pera vznikla řada studií o florentském mincovnictví, ekonomice i o zkoumaném finančním úřadu *Zecca*.²⁶ Jedním z českých autorů, který nejnověji Bernocchiho reflektoval byl Libor Jan. Výraznými osobnostmi sledujícími florentskou ekonomiku byli i Giuglio Mandich a Richard Goldthwaith,²⁷ kteří vytvořili velkolepé dílo o vývoji florentských peněz a detailně rozebrali jejich složení, směnu nebo váhu. Blíže se ale šíření florentského hospodářského vzoru do prostoru střední Evropy nevěnovali (R. Goldthwaite se florentskému konsorciu v Čechách okrajově věnoval v jiném díle. Jeho závěry jsou, jak uvede tato práce, chybné).

Byť byla měnová reforma Václava II. realizována florentským konsorciem, nelze opomenout významnou roli Benátek, které byly důležitým městem na trase z Čech do Itálie i důležitým distributorem luxusního zboží do střední Evropy. O tamním hospodářství pojednává řada děl. Tato práce se inspiruje primárně bádáním Massima Sbarbara,²⁸ který se zaměřil, podobně jako Carlo Cipolla nebo Mario Bernocchi, na studium vývoje městského mincovnictví. Město hrálo roli distributora stříbra do Florencie, lze tedy sledovat vazby na trase Florencie – Benátky – Čechy. Benátky budou, do sféry sledovaných prostorů a vlivů na hospodářství českého království, zasazeny více méně okrajově. Důvodem je zúžení sledovaného

²⁵ BERNOCCHI, Mario (ed.): *Le monete della Repubblica fiorentina: Corpus Nummorum Florentinorum*. Firenze 1975.

²⁶ BERNOCCHI, Mario (ed.): *Le monete della Repubblica fiorentina: I., Il libro della Zecca (1252–1533)*. Firenze 1974.

²⁷ GOLDTHWAITE, Richard – MANDICH, Giuglio: *Studi sulla moneta fiorentina*. Firenze 1994.

²⁸ SBARBARO, Massimo: *Circolazione di idee e di esperienze economiche nell'Italia del Duecento. La coniazione del ducato veneziano: scelta politica o economica?* In: TROMBETTI BUDRIESI, A. L.: *Cultura cittadina e documentazione. Formazione e circolazione di modelli*. Bologna 2009.

tématu, ale i reflexe faktu, že ve městě působilo mnoho florentských obchodníků a bankéřů, kteří obchodovali se stříbrem a dalšími rudami ze středoevropského prostoru. O zájmech těchto kupců pojednal Simone Peruzzi.²⁹ Je nasnadě sledovat jejich kontakty, které nás mohou dovést k závěrům o propletení a kontaktech zkoumaných míst.

Důležitou pasáží této práce bude analýza florentského konsorcia, které mincovní reformu Václava II. realizovalo. Díky bádání nad kořeny jednotlivých florentských rodin se lze pro tuzemskou historiografii dobrat nových zjištění, kým byli Apardo Donati, Rinieri a Cino před tím, než se odebrali do Čech. Práce bude vycházet z florentské historiografické provenience, která v Čechách nebyla dosud dostatečně zhodnocena. Také se zaměří na florentské kupce a bankéře v zahraničí, jejichž kariéry je možné analogicky porovnat s florentským konsorciem v Čechách. Pro potřeby takového bádání je nutné začít základní prací, hojně využívanou i českými historiky, florentskou historií sepsanou v první polovině dvacátého století Robertem Davidsohnem.³⁰ Toto velkolepé dílo bylo a stále je využíváno pro množství informací o historii Florencie. Kvůli tomu byl vytvořen jistý informační stereotyp. Autoři stále přejímají pasáže, které již byly překonány bez poukázání na problematiku Davidsohnova díla, které postrádá moderní poznámkový aparát citovaných pramenů. Na druhou stranu se jedná o dílo historika, který znal florentské poměry lépe než kdokoli jiný a který navíc, na počátku minulého století, disponoval řadou pramenů, které v současné době již neexistují nebo nejsou badatelům dostupné. Tato práce nemá přímo za úkol analyzovat ani kritizovat Davidsohnův odkaz a stejně jako další tuzemští autoři musí z jeho studií vycházet. Je nutné však poukázat na problematiku užívání této „Bible o Florencii“. Tato práce nicméně využije italský překlad

²⁹ PERUZZI, Simone: *Storia del commercio e dei banchieri di Firenze in tutto il mondo conosciuto dal 1200 al 1345*. Firenze 1868.

³⁰ DAVIDSOHN, Robert: *La storia di Firenze I.–VI*. Firenze 1957.

Davidsohnova díla, který byl dokončen až v polovině šedesátých let a mohl být doplněn a podroben korekci. Čeští autoři jako například Libor Jan využívají převážně německý originál *Geschichte von Florenz*,³¹ který je o několik dekád starší a oproti pozdějšímu italskému překladu neobsahuje upřesňující poznámky a vysvětlivky.

Jak bylo zmíněno výše, práce analyzuje i osud členů konkrétních obchodnických a bankéřských rodin z Florencie, působících v Čechách. Na základě bádání a dostupných informací představí nejlépe osud rodiny Donati a známé informace o jejich příbuzném Apardovi. Sledovat rodinu Donati v potřebné linii je však kvůli minimu primárních pramenů složité, ne však nemožné. V bádání nám pomohou práce genealogů a historiků Luigi Passeriniho³² a Scipiona Ammirata,³³ kteří pojednali o osudech a genezi rodiny a jejichž dílo nebylo dosud v tuzemsku využito. Základní informace o rodině Donati lze najít nejjednodušeji v člancích encyklopedie *Treccani*. Mají je na starosti historikové Renato Piatolli,³⁴ Ernesto Sestan³⁵ a Sergio Raveggi.³⁶ Sám historik Renato Piatolli však svůj článek zakončuje slovy o obtížnosti hledání a minimu archiválií na sledované téma.³⁷

³¹ DAVIDSOHN, Robert: *Geschichte von Florenz*. Berlin 1912. In:

<https://archive.org/details/geschichtevonflo03davi> [cit. 10. 5. 2017].

³² PASSERINI, Luigi: *Curiosità storicoartistiche fiorentine*. Firenze 1866.

³³ AMMIRATO, Scipione: *Delle famiglie nobili fiorentine*. Bologna 1615.

³⁴ PIATOLI, Renato: *Donati*. In: [http://www.treccani.it/enciclopedia/donati_\(Enciclopedia-Dantesca\)/](http://www.treccani.it/enciclopedia/donati_(Enciclopedia-Dantesca)/) [cit. 20. 2. 2017].

³⁵ SESTAN, Ernesto: *Corso Donati*. In: http://www.treccani.it/enciclopedia/corso-donati_%28Enciclopedia-Dantesca%29/ [cit. 20. 2. 2017].

Bádání nad kořeny dvou Apariových partnerů je problematické opět převážně z důvodu minima primárních pramenů. V případě Rinieriho se lze dopátrat několika nových informací, nicméně v případě druhého jmenovaného – Cina, bude výzkum velmi náročný a teoretický. Hlavní linie práce poukáže na vazby Florencie na Čechy, české stříbro a na florentské *know how* ražby mincí a vytvoření měnového systému.

Ve výčtu zahraniční historiografie nutno uvést nejvýraznější jména dějin hospodářství a numismatiky. Byli to právě západní, převážně anglo-američtí badatelé, kteří, ve spolupráci s italskými historiky, pochopili zájem florentských rodin expandovat nejen v horizontech Apeninského poloostrova a středozemního moře, ale i prostoru Západní a stříbronosné české kotliny a zlatonosných Uher. Celkovému konceptu hospodářských dějin ve středověku, se věnoval Philip Grierson. Jeho dílem se práce inspiruje převážně v oblasti komparativního metodologického přístupu. Práce tohoto známého historika poslouží zároveň coby studnice poznatků o evropském hospodářském vývoji a provázanosti. Neméně důležitá jsou díla Petera Spufforda,³⁸ který se zaměřil na osudy zlatého florénu, na proměny jeho hodnot a jeho ekonomický vývoj. Jeho data mohou posloužit k potvrzení teorie o tom, že ražba pražského stříbrného groše byla jakousi předzvěstí pro budoucí ražbu zlatého florénu za vlády Lucemburků. Pro uvedení dalšího historicko-hospodářského kontextu využiji prací Rogera Svenssona

³⁶ RAVEGGI, Sergio: *Donati, Corso*. In: Dizionario Biografico degli Italiani, Volume 41. In:

http://www.treccani.it/enciclopedia/corso-donati_%28Dizionario-Biografico%29/ [cit. 20. 2. 2017].

³⁷ *Non esistendo un'opera di un qualche peso dedicata alla storia dei Donati (...)*. Viz poznámkový aparát článku PIATTOLI, Renato: *Donati*. [cit. 20. 2. 2017].

³⁸ SPUFFORD, Peter: *Money and its use in the Medieval Europe*. Cambridge 1988; SPUFFORD, Peter: *Handbook of Medieval Exchange Rates*. Royal Historical Society. London 1986; SPUFFORD, Peter: *The first century of the florentine florin*. *Rivista italiana di Numismatica*, CVII., 2006, s. 421–435.

a Andrease Westermarka, kteří se specializují na problematiku *renovatio monetae* v Evropě.³⁹ Renovace mincí byla v Čechách hojně realizována i v posledních dekádách 13. století a konec jí přinesla až ražba nových stříbrných grošů vysoké kvality a jejich dílů. Čechy se tím zařadily do „rodiny“ hospodářsky nejvyspělejších evropských království, což dokazuje minimálně skutečnost, že poslední Přemyslovci disponovali korunami království polského nebo uherského. Důležitou součástí badání nad dějinami hospodářství je studium florentských cechů a jejich nařízení. Georges Renard⁴⁰ takto zkoumal cech kupců, kteří obchodovali i s námi sledovaným stříbrem a ve Florencii měli na starost, coby členové finančního úřadu *Zecca*, ražby tamních mincí, jejich směnu, dohled nad pohybem, oběhem a kvalitou. K této problematice nabídne své závěry opět Richard Goldthwaite,⁴¹ který se zaměřil na problematiku florentské před-renesanční ekonomiky a rozšíření Florent'anů ve světě.

Pro bankovníctví v Toskánsku, které bude práce ve svém počátku sledovat, a které mělo v konečném důsledku vliv na vzestup ekonomiky Království českého na přelomu 13. a 14. století, je nutné uvést velkého znalce této problematiky Davida Herlihya.⁴²

O významu rodiny, sociálních strukturách a vazbách, které hráli roli v kontaktu se zahraničím i u sledovaných florentských rodů, bude využita studie o fungování florentských

³⁹ SVENSSON, Roger – WESTERMARK, Andreas: *Renovatio Monetae: Gesell Taxes in Practice*. Stockholm 2015.

⁴⁰ RENARD, Georges: *Guilds in The Middle Age*. London 1918; RENARD, Georges: *Une Corporation du grand commerce dans la Florence du XIIIe siècle. L'Arte di Calimala*. Bruxelles 1910.

⁴¹ GOLDTHWAITE, Richard: *L'economia della Firenze rinascimentale*. Firenze 2013.

⁴² HERLIHY, David: *Pisan Coinage and the Monetary Development of Tuscany, 1150–1250*. American Numismatic Society, VI., 1954, s. 143–68.

rodin od Richarda C. Traxlera,⁴³ který je velkým znalcem tamní městské společnosti. Pro oblast obecných dějin Florencie bude autor dále vycházet z díla Johna Najemyho, Franca Cardiniho a dalších významných historiků.⁴⁴ V okruhu italského obchodu pak například z článku Davida Abulafii.⁴⁵ Jak bylo zmíněno výše, jen malá část českých historiků a historiček se věnuje vazbám a vlivům italského prostředí na český prostor ve středověku. Přirozeně tak tuzemská historiografie nereflektuje ani řadu zajímavých a přínosných italských studií. Stejně tak je tomu i ze strany italské. Přínosem by tak mohlo být proložení italské a české historiografie a komparace základních děl obou prostorů.

Nejinými tématy, jako tato práce, se již okrajově zaobírali autoři píšící a zkoumající dějiny přemyslovského státu, konkrétně na jeho závěrečnou část. Samozřejmě jsou práce historiků Josefa Žemličky,⁴⁶ který zasvětil svůj život Přemyslovcům a Libora Jana,⁴⁷ jenž coby poslední pojednal o problematice bádání nad osudy florentského konsorcia v Čechách. Libor Jan také nejnověji zhodnotil a přepracoval dřívější teorie a kritiku pramenů tuzemské provenience, které se florentským konsorciem zabývaly. Neužil ale zásadní publi-

⁴³ TRAXLER, C. Richard: *Curch and Community 1200–1600*. Roma 1987.

⁴⁴ NAJEMY, John: *The history of Florence*. New York 2006; Inspiraci o chování italských kupců lze hledat například viz CAGGESE, ROMOLO: *Dalle Origini all'età di Dante*. In: MARZOCCO, Giunti (ed.): *Firenze dalla decadenza di Roma al risorgimento d'Italia*. Firenze 1978; CARDINI, FRANCO: *Storia della civiltà della Toscana*. Firenze 2000; FRANCESCHI, Franco a kol.: *Il Rinascimento italiano e l'Europa*. Vol. IV: *Commercio e cultura mercantile*. Treviso 2007.

⁴⁵ ABULAFIA, David: *Southern Italy and the Florentine Economy, 1265–1370*. *The Economics Reiew*, XXXIV, 1981, s. 377–388.

⁴⁶ ŽEMLIČKA, Josef: *Království v pohybu*. Praha 2014.

⁴⁷ JAN, Libor: *Václav II., král na stříbrném trůnu*. Praha 2015.

kace italského dějepisce a jeho dílo je tak stále možno v tomto ohledu doplnit. Rozborem života krále Václava II., se kromě Libora Jana, či Josefa Žemličky zabývala v minulé dekádě i Kateřina Charvátová.⁴⁸ Její kniha o tomto velkém českém králi, ale vycházela převážně ze starší historiografie a nepřinesla žádné zajímavé závěry, které by mohla tato studie využít.

Největším znalcem zkoumané problematiky byl v českém prostředí bezesporu Josef Šusta.⁴⁹ Tento autor disponoval schopnostmi bádat na nejvyšší úrovni přímo v Itálii a zabýval se i zkoumaným tématem. Přišel s mnoha konstrukty, které byly dlouhou dobu brány za reálné. Až bádání v poslední době postavilo Šustu před jistou oprávněnou kritiku. Autor těchto řádků se nicméně domnívá, že by se Šusta mohl v mnohém mýlit a jeho konstrukty se jeví nepravděpodobné, radí se stále nad většinu současných badatelů, kteří se tématem Florentinů v Čechách zabírali a zabírají. Ze stejné doby jako Šustovi teorie pochází i badatelský počín Jana Bedřicha Nováka,⁵⁰ který vydal studii o pohybu Florentinů, resp. Italů, v Čechách a již na počátku 20. století poukázal na hospodářskou provázanost obou prostorů.

Hovoříme-li o provázanosti italského a českého prostoru na úrovni hospodářské i politické, musíme zmínit bádání Romana Zaorala, který se problematice obchodu, mincí a politické provázanosti v historickém kontextu věnuje.⁵¹ Jeho studie se zaměřují na kontakt českého

⁴⁸ CHARVÁTOVÁ, Kateřina: *Václav II.: král český a polský*. Praha 2007.

⁴⁹ ŠUSTA, Josef: *Soumrak Přemyslovců a jejich dědictví*. Praha 1943.

⁵⁰ NOVÁK, Bedřich, Jan: *Archivista del regno di Boemia*. Rivista d'Italia. Firenze 1911; NOVÁK, Giovanni: *Gli Italiani a Praga e in Boemia nel medioevo*. Rivista d'Italia. Roma 1911.

⁵¹ ZAORAL, Roman: *Čechy a Benátky: k obchodním stykům ve 13. století*. Colloquia mediaevalia Pragensia 10. Praha 2008; ŽALUD, Zdeněk: *Financiers to the blind king*. In: ZAORAL, Roman (ed.): *Money and Finance in Central Europe during the Later Middle Ages*. Praha 2016.

prostoru s Benátskem a Florencií. Velmi zajímavou je studie Jiřího Hány,⁵² který analyzoval rubní značky pražských grošů s výsledkem, že nepovažuje teorii o odmítnutí liliovitých značek florentských mistrů mince na pražských groších za zcela legitimní. Florentské mince totiž mají obdobné značky, které jistě patřily *maestri della moneta*, mistrům mince – vedoucím ekonomického a finančního úřadu *Zecca*. Studie se okrajově zaměří i na srovnání značek florentských a českých.

Vývojem numismatiky, stříbra a mincí, které umožnili ražbu pražského groše, se zabývala Emanuela Nohejlová Prátová.⁵³ Tato autorka nicméně přišla i s bizarní teorií, že pražský groš měl svůj vzor ve zlaté minci messinské. Tato teorie byla překonána a autor se jí dále nebude zabývat, níže pouze navrhne možnost, která mohla Prátovou k tomuto závěru dovést. Vzhledem k častým nařízením o vyhoštění různých florentských rodin z města, došel Petr Vorel⁵⁴ se zajímavou teorií, která chápe florentský exil jako nosiče hospodářského *know-how*, které lze adaptovat i na vznik pražského groše. Je složité se k takovému závěru přesněji vyjádřit, lze však na tuto úvahu brát zřetel a reflektovat ji. Základní studií o pražském groši je samozřejmě učebnicové dílo Josefa Smolíka,⁵⁵ který problematiku počítání, dělení a celkového systému detailněji analyzoval. Tento autor se okrajově zaměřil i na výskyt pražských grošů v zahraničí (Dnes je lépe vycházet z díla Lucie Travainiové). Celkově lze jeho studie využít převážně pro srovnání sledovaných ekonomik a nominální hodnoty mincí.

⁵² HÁNA, Jiří: *Rubní značky pražských grošů*. Praha 1998.

⁵³ NOHEJLOVÁ PRÁTOVÁ, Emanuela: *Krása české mince*. Praha 1955.

⁵⁴ VOREL, Petr: *Od pražského groše ke koruně české*. Praha 2004.

⁵⁵ SMOLÍK, Josef: *Pražské Groše a jejich díly 1300–1547*. Praha 1971.

Doplnit jeho bádání můžeme dílem velkého znalce měny Jaroslava Pošváře,⁵⁶ jenž bádá na poli vzniku sledovaných mincí a jejich opakující se obnovy – *renovatio monetae*. V neposlední řadě je nutné zmínit práci Karla Castellina,⁵⁷ rovněž odborníka na pražské groše, numismatiku a dějiny hospodářství. Pro otázky vývoje hospodářství a numismatiky v Českém království nelze sáhnout jinam než po studiích Jiřího Sejbala.⁵⁸ Jistou podobnost, minimálně v oblasti umělecké, lze hledat i mezi groši florentskými a pražskými. Za užití podpůrné publikace Angela Tartuferiho a Maria Scaliniho⁵⁹ budou v návaznosti na výzkum českého historika Jiřího Hány, srovnány tyto dva typy mincí.

3) Vývoj a vznik pražského groše

1. Před-grošová měna

Tato část je kompilační studií realizovanou na základě odborné literatury. Zaměří se především na vývoj mincí, jejich soustav a celkového stavu ekonomiky Českého království v dobách Přemysla Otakara II. a především Václava II. Nebude přikročeno k detailní analýze měnových systémů, jako v problematice mincovnictví italského, jelikož sledovaná měnová reforma byla ovlivněna italskými prvky a ne naopak.

Zjištění, že Rinieri Langrù pobýval v Čechách již k roku 1294, vede k možné hypotéze o tom, jak přípravy na měnovou reformu vykonanou v červnu roku 1300 probíhaly. Na tom, že byl Rinieri vzdělán ve finančnictví se shodují všichni badatelé. Po příjezdu na české území

⁵⁶ POŠVÁŘ, Jaroslav: *Měna v českých zemích (od 10. do poč. 20. století)*. Opava 1962.

⁵⁷ CASTELIN, Karel: *Česká drobná mince doby předhusitské a husitské 1300–1471*. Praha 1953.

⁵⁸ SEJBAL, Jiří: *Základy peněžního vývoje*. Brno 1997.

⁵⁹ TARTUFERI, Angelo – SCALINI Mario: *L'arte a Firenze nell'età di Dante (1250–1300)*. Firenze 2004.

se setkal se způsoby plateb v podobě neraženého stříbra nebo brakteátovou měnou. Brakteáty s obrazem korunovaného panovníka (38 x 42 mm; 1 gram) byly v Čechách raženy od dob krále Přemysla Otakara I. Za vlády Přemysla Otakara II. o několik dekád později víme, že existovala řada mincoven od Chebu, přes Prahu, České Budějovice, Písek, Litomyšl, Plzeň, Most, Žatec, Smilův Brod, Vysoké Mýto a další. Hovoří se až o 17 mincovnách. Po Přemyslu Otakarovi II. razí jeho syn Václav II. jen brakteáty tzv. středního typu. O českých mistrech mince víme z pramenů tolik, že pro období 1285–1292 byl mistrem mince *magister monete per Bohemiam* jistý Ekhard. Na jeho místo nastoupil roku 1296 Klaric a pro rok 1300 je mistrem mince pražský měšťan Wolfín.⁶⁰ Poté mělo ražbu v pronájmu florentské konsorcium.

Tendence centralizovat ražbu byly již od 80. let spojené s nálezem stříbra v Kutné Hoře. Roku 1292 se mincovní a urbenní správa pro Čechy a Moravu sjednocuje a dochází k propojení českého a moravského mincmistrovského úřadu.⁶¹ V druhé polovině 13. století se na českém území razí hlavně střední brakteátová měna o velikosti 27–32 mm a váze 0,700 gramů. Ta je na konci 13. století nařízením Václava II. snížena na 0,550–0,600 gramů. V sedmdesátých letech jsou raženy i malé denáry a malé brakteáty (16 mm, 0,550 g). Konec třináctého století se nesl ve znamení úpadku brakteátové měny a nahrazením mincí různými brakteátovými svitky, svazečky nebo slitkovým stříbrem. Hodnota těchto platidel mohla být stanovena pouze odvažováním. Základní početní jednotky pro České království bylo dle Jiřího Sejbala následující:⁶²

⁶⁰ SEJBAL, Jiří: *Základy peněžního vývoje*, s. 114.

⁶¹ IBID., s. 114.

⁶² IBID., s. 130.

Talent	240 denárů
Hřivna	480 denárů
Česká hřivna (253 g)	240 denárů
Česká hřivna (253 g)	360 denárů
Moravská hřivna (280 g)	360 denárů
Moravská hřivna (280 g)	480 denárů

2. Groše pražské

Na základě dosavadního bádání lze připomenout několik hypotéz. Zaprvé můžeme potvrdit teorii Libora Jana, že Florentinové pobývali v Čechách již před rokem 1300. U Rinieriho lze jít ještě dál, a to až k roku 1294. Florentští finančníci disponovali nejlepším vzděláním, jaké mohli kupci ve sledovaném období dosáhnout. Také museli znát ekonomickou situaci v Čechách i užívání různých platidel a jejich systémy. Na takovém základě byli schopni realizovat vznik nové mince, které pojedná tato kapitola. Adaptace českého království na grošovou měnu způsobila i situace v dalších královstvích v Evropě. Francouzská ekonomika přešla také díky italským finančníkům a kupcům na groš o několik dekad dříve. Tourský groš nechal razit *nota bene* Ludvík IX. roku 1266. Například německý prostor disponoval grošovou měnou v podobě míšeňského groše až od třicátých let 14. století. Tato jednoduchá analogie potvrzuje významnou roli českého království a jeho ambice v rámci zisku území Polska a Uher, což se v konečném důsledku na krátko poslednímu přemyslovskému panovníkovi Václavovi III. podařilo.

Grošová měna a její soustavy je sama o sobě výtvorem italského prostoru. Čeští badatelé sledují kořeny primárně do Benátek, kde se poprvé měl pokusit o ražbu kvalitní stříbrné mince dóže Enrico Dandolo (1192–1205) a to přesně roku 1294. Hmotnost byla 2, 2 g a ry-zost 965/1000.⁶³ Další snahy projevila před Benátkami Pisa a paralelně s nimi i Milán. Dle Jiřího Sejbala hrálo milánské stříbrné *grosso* důležitou roli v dalším vývoji stříbrných mincí. Milánské *grosso d'argento* bylo raženo jako dvou soldo (2, 2 g), které se dělilo na 24 denárů. Ve Florencii, odkud pocházeli Florentští podnikatelé Rinieri Langrù, Apardo Donati a Cino Lombardo se však označení soldo užívalo pro sumu, ne pro mince. Vývoj stříbrné mince byl pro potřeby této práce dostatečně vysvětlen výše a nebude nutné přistoupit k detailním analýzám jednotlivých městských systémů vyjma sledované Florencie. Designovým vzorem českého groše byl pravděpodobně groš tourský (25 mm; 4, 22 g; 958/1000), který byl také vytvořen jiným florentským konsorciem pobývajícím na dvoře francouzského krále Ludvíka IX.⁶⁴ Tourský groš byl roven 12 parvům. Pražský groš byl taktéž dělen na 12 parvů a vážil okolo 3, 95 g. Na averzu byl vyobrazen obraz české královské koruny s třemi velkými a dvěma nízkými liliemi, zdobenými perlami a kameny, dvojím opisovým pruhem, odděleným dvojím vnitřním perlovcem. Opisy + WENCEZLAVS • SECVNDVS a + DEI : GRATIA : REX : BOEMIE. Vnější okruh je perličkový. Na reverzu pražského groše je umístěn dvouocasý lev. Detail je dle Nohejlové-Prátové vyhotoven opravdu exkluzivně. V opisu je nápis * + * GROSSI : PRAGENSES.⁶⁵ Grošová reforma sledovala kromě centralizace výroby, která byla v italském prostředí běžná i zamezení plateb v neraženém stříbře.⁶⁶ Relativně levné neražené

⁶³ SEJBAL, Jiří: *Základy peněžního vývoje*, 133.

⁶⁴ IBID., s. 133.

⁶⁵ NOHEJLOVÁ PRÁTOVÁ, Emanuela: *Krása české mince*, s. 114–115.

⁶⁶ HÁNA, Jiří: *Rubní značky*, s. 18.

stříbro totiž bylo oblíbeným artiklem pro obchod s Benátkami, kam jej k prodeji přepravovali němečtí i italští kupci a kde se následně zpracovávalo nebo distribuovalo dále, často do Florencie. Byla také zrušena dosavadně užívaná denárová měna spojená s notorickým *renovatio monetae*. Vazba na denárovou měnu ale byla zachována rozdělením groše na „karolínských“ 12 dílů, parvů pražských.⁶⁷

Se začátkem ražby pražského groše se uzavřela několikaset letá spirála vývoje mincovnictví, které započalo svůj dělicí systém na konci devátého století a je spojeno s měnovou reformou císaře Karla Velikého. Posléze se reforma rozšířila do severních částí Itálie (Lombardie, Toskánsko, Ligurie). V prostoru Toskánska se měnové systémy a principy ražby mincí dále rozvíjely. Denárová měna byla v průběhu třináctého století nahrazena kvalitnější měnou grošovou. V případě sledované Florencie od padesátých let třináctého věku byla grošová měna doplněna o zlaté a stříbrné florény. Z města nad Arnem poté do Čech na pozvání krále Václava II. přišli v závěru 13. století finanční experti a kupci, kteří po zkušenostech svých florentských druhů (kteří realizovali ražbu francouzského tourského groše) splnili požadavek krále Václava II. na ražbu kvalitní „věčné“ stříbrné mince, která v následujících dekádách (již bez přemyslovského přispění) umožnila v Čechách i ražbu mince zlaté.

Jak bylo předestřeno v jedné z úvodních kapitol, je možné volně porovnat groše florentské a pražské, které se nejvíce podobají grošům tourským. Jejich váha se také liší. Zatím co pražský groš měl váhu kolem 3, 5 gramu, jeho florentský předchůdce vážil pouze 1, 7–1, 9 g, což je váha pražských parvů, kterých se do groše počítalo 12. Liší se však jejich ryzost. Tato otázka byla položena hlavně s ohledem na podobnost designu. Obě sledované mince mají shodně perlové okraje, čistou kresbu na vysoké úrovni a často obsahují rubní

⁶⁷ SMOLÍK, Josef: *Pražské groše a jejich díly*, s. 15–16.

značky, patřící prokazatelně mistrům mince. Na svém rubu obsahují zároveň ochranné prvky v podobě sv. Jana Křtitele, patrona Florencie a lva ve skoku, ochránce Království českého. Na líci se nachází obdobně symbol místa ražby. Zatímco *grosso* mělo kvetoucí lilii, český groš zdobila královská koruna s opisem jména panovníka.

4) Vývoj stříbrné měny a sledovaných ekonomik v Toskánsku a vznik samostatné měnové politiky města Florencie

Když Václav II. zahájil měnovou reformu a dal razit pražský groš, disponoval na svém dvoře vzdělaným a zkušeným florentským konsorciem, které dílo na základě zkušeností z Florencie vedlo a realizovalo. Kde jinde než ve městě nad Arnem by florentští kupci a bankéři Rinieri, Apardo a Cino nabyli své zkušenosti a znali by složitou problematiku hospodářství, mincovnictví a ekonomiky, kdyby jí sami ve Florencii nestudovali a nepracovali tam. Je nutné začít tuto kapitolu náhledem na vývoj měny v dalších toskánských městech, protože právě města jako Luka, či Pisa dodávala Florencii mince až do doby, kdy je sama začala v průběhu první poloviny 13. století razit. Uvedení vývoje stříbrných mincí a jejich vzájemných vlivů v horizontu toskánských měst, je důležitým bodem této práce z hlediska komparace vývoje mincovnictví a stavu ekonomiky s městy českého království i království jako celku, které umožnilo vznik věčné mince – pražského groše Václava II.

Je nasnadě vnímat měnovou reformu předposledního přemyslovského krále jako vrcholnou událost českého prostředí i jako důležitou reakci středoevropského krále na vývoj evropského hospodářství a zahraniční politiky. Červenou nití této části studie bude vývoj stříbrné měny v Toskánsku, především ve Florencii, odkud na český královský dvůr dorazili reformátoři a tvůrci nové evropské mince – pražského groše.

Vývoj měny, byl v obou sledovaných prostorech, zpočátku podvolen vlivu Franské říše. Podobně jako v Toskánsku i v Čechách hrála na přelomu devátého až desátého století významnou roli denárová měna Karla Velikého, jejíž soustava se udržela v obou prostorech ještě dlouho po konci Karlovské dynastie. Na Karlově dvoře nalezneme i první kvalitní zpracování kovů v post antické době, která byla doprovázena ražbou kvalitních stříbrných mincí.⁶⁸ Karlovská měnová soustava se zakládala na ražbě stříbrných denárů, coby základní minci celé soustavy. Denár byl poté počítán na *soldi* a na *libry* (*liry*). Tento systém počítání se udržel i následující staletí ve Florencii i v Čechách.⁶⁹ Podobnou problematiku o rozšíření a prolínání mincí v celé Evropě sleduje například Roger Svensson, jehož dílem se tato práce inspiroje, a který ve svých výzkumech prokazuje rozšíření mincí německého prostoru jak do severní Evropy, tak do Čech a Itálie a naopak.⁷⁰

Váha jedné libry karolinských stříbrných denárů byla Richardem Goldthwaitem vypočítána na cca 410 gramů, což bylo rovno 240 mincím, každá po cca 1, 7 g. Systém Karla Velikého byl tedy 1 Libra = 20 soldi = 240 denárů.⁷¹ Soustava se nejprve přirozeně rozšířila v italské části Karlovi říše – v Lombardii. Odtud dále postoupila do Toskánska. Časem došlo k přirozenému poklesu kvality mince, a tudíž i ke změnám a reformám systému. Měnila se

⁶⁸ GOLDTHWAITE, Richard – MANDICH, Giulio: *Studi sulla moneta*, s. 8; BERNOCCHI, Mario (ed.): *Le monete della Repubblica fiorentina*, s. XI; HERLIHY, David: *Pisan Coinage*, s. 143.

⁶⁹ GOLDTHWAITE, Richard – MANDICH, Giulio: *Studi sulla moneta*, s. 9; SKALSKÝ, Gustav: *Mincovní reforma Václava II.* Český časopis historický, Historický klub 40 č. 1. Praha, 1934, s. 12–32.

⁷⁰ SVENSSON, Roger – WESTERMARK, Andreas: *Renovatio Monetae*, s. 10.

⁷¹ GOLDTHWAITE, Richard – MANDICH, Giulio: *Studi sulla moneta*, s. 9–10.

váha denárů i poměr stříbra v nich.⁷² Reakcí na takový pokles byla častá obnova mincí tzv. *renovatio monetarum*. Na tyto výkyvy reagovala toskánská města ražbou stříbrného *grosso*, kvalitní stříbrné mince. Od počátku 13. století hrál v případech obnovování mince důležitou roli mincovní úřad *Zecca*, který nekvalitní, kazové a další mince stahoval z oběhu a nahrazoval je novými a vytvářel také nové měnové systémy.⁷³ Je tedy nasnadě, že ve Václavově reformě hráli důležitou roli Florentinové, kteří dokázali centralizovat ražbu mincí a hlídat předepsaný poměr stříbra. Velmi podobný je i vývoj mincovních typů, kdy oba prostory postupně přecházejí z denárové měny (v Čechách přes měnu fenikovou; proces také trvá asi o sedmadesát let déle) na kvalitní stříbrnou minci – groš, která měla českém prostředí zamezit platbám v neraženém stříbre.

Vývoj měn v toskánském prostoru začal ve dvanáctém století. Tato práce jej bude v celkovém horizontu regionu sledovat pouze do počátku ražby mincí Florencií, následně se soustředí pouze na ni. Základním poznatkem je, že vliv karolinského mincovnictví a oběh karolinských peněz v italském prostředí (převážně v Lombardii), lze sledovat ještě daleko po smrti Karla Velikého. Ražbu mincí v karolinsko-lombardském vzoru prováděla například Luka, či Pavie. Situace se začala měnit v polovině 12. století, kdy významně narostla poptávka po ražených mincích. Byla také objevena nová ložiska stříbrné rudy. To vedlo k první zásadní po-karolinské reformě. Luka začala s ražbou nových mincí kolem roku 1150. Mincovnictví ji katapultovalo až do pozice nejdůležitějšího města Toskánska. Podle kronikáře Tholomea následovala s ražbou mince r. 1151 Pisa, toho času nejdůležitější toskánský přístav. Další

⁷² IBID., s. 10.

⁷³ IBID., s. 10

města se přidávala později (Voltera 1165, Siena 1193).⁷⁴ Ekonomický vzestup jmenovaných měst, za který mohlo zavedení ražby kvalitní stříbrné mince a centralizace ražby můžeme pro Čechy analogicky srovnat s Jihlavou, která vzkvétala za vlády Přemysla Otakara II., nebo později s Kutnou Horou, která expandovala za vlády Přemyslova syna Václava II.

Ani toskánská a lombardská města a nebyla ve dvanáctém století prostorem, plně řídicí vlastní ekonomiku. Částečně ji formoval zahraniční obchod, ale silným faktorem byla nařízení papeže či císaře (zde také vzniká dělení na města/rodiny guelfské a ghibellinské). Časté politické spory císaře s papežem je možné demonstrovat příkladem z roku 1175, kdy Fridrich I. Barbarosa nařídil razit pisánským právě takové mince, jaké razila Luka. Pisánské „padělký“ dostaly město do sporů s Janovem, který se snažil ochránit svou ekonomiku a obchodní zájmy. Pisa se bránila a hledala východisko ze situace, kdy si jako městský celek měla vybrat stranu císařskou, či papežskou. Výsledkem bylo odlišení pisánských denárů od těch z Luky a zklidnění celé situace. Stejněho roku zavedla ražbu i Volterra, která zvolila pisánský styl, čímž se i politicky přiklonila na císařskou stranu. Zároveň se tím zvýšila prestiž Pisy, která tak dosáhla roku 1181 smlouvy o rovném dělení výnosu těžby ze společných dolů s Lukou. Města také uzavřela bilaterální smlouvu o podpoře užívání pisánských mincí v Lucce a naopak, s podmínkou „věčného rozlišení“ mincí obou měst. Lucca si zachovala svůj styl, kdy na denáry razila písmeno se jménem císaře H-style = Henry. Tyto denáry produkovalo město již dříve, po celé 11. století. Pisa pak mince označovala písmeny F = Fridrich či C za císaře Konráda. Politický tlak na ražbu mince i celkové hospodářství severoitalských měst trval. Roku 1182 rozhodl papež Lucius, že jediné mince, které mohou v Toskánsku, An-

⁷⁴ HERLIHY, David: *Pisan Coinage*, s. 143.

koně, Apuglii, Compagni a Romagne jít do oběhu, budou ty lukánské. Tím se okamžitě dostal do sporu s císařem a „jeho“ městy.⁷⁵

Období mezi lety 1181 a 1192 nazval Herlihy obdobím nových denárů, *denarii novi*.⁷⁶ K reformě vedl toskánská města především zahraniční obchod v jižní Francii a v oblasti Levanty.⁷⁷ První raženou mincí v rámci nových denárů byl tzv. *denarus minutus*. Ten lze řadit mezi mince nižší kvality.⁷⁸ Z hlediska zahraničního i tuzemského obchodu to bylo nepřipustné. Příkladem Herlihy uvedl nákup pozemků, za které bylo pisánskými venkovany (*forese*) vyžadováno na kupci šedesát liber stříbrných mincí starších třiceti let, nebo dvojnásobek ceny v mincích současných, což vysvětluje úbytek stříbra v mincích.⁷⁹ Když Papež Innocent III. vydal nařízení k výběru desátků pro rok 1200, hodnota šesti denárů lukánských byla ekvivalentní pro jeden denár pavézský (Pavie), kdežto o čtyřicet let dříve byl jeden denár pavézský

⁷⁵ HERLIHY, David: *Pisan Coinage*, s. 152.

⁷⁶ IBID., s. 153.

⁷⁷ FAINI, Enrico: *Prima del Fiorino*, s. 5–7; ČERNÁ, Eva – PODLIŠKA, Jaroslav: *Sklo - indikátor obchodních a kulturních kontaktů středověkých Čech*. Colloquia mediaevalia Pragensia 10. Praha 2008, s. 237–253. České prostředí prosperovalo z italsko-levantských obchodních kanálů především importem luxusního zboží. Ze sklárů v Aleppu, či v italském Muránu se do Prahy přiváželo exkluzivní zlatem malované a emailem zdobené sklo, z dalších destinací, např. z Byzance, se importovalo hedvábí a koření.

⁷⁸ Obsahoval cca 0,25 g stříbra na minci, viz GOLDTHWAITE, Richard – MANDICH, Giulio: *Studi sulla moneta*, s. 12. David Herlihy uvedl celkovou váhu mince na 0,7 g a procentuální podíl Ag na ca. 20 %, viz HERLIHY, David: *Pisan coinage*, s. 149.

⁷⁹ IBID., s. 149. O směně nových mincí za staré viz SVENSSON, Roger – WESTERMARK, Andreas: *Renovatio Monetæ*, s. 2–3.

měněn za tři denáry z Luky.⁸⁰ Obchodní důvody a nespokojenost obchodníků následně přinutily městské komuny přejít od málo kvalitních mincí na ražbu větších nazvaných *denaro grosso* s podílem stříbra cca 1, 8 g na minci. Očekávání od nové mince byla velká. Doufalo se, že v dobách ekonomických změn bude *denaro grosso* oporou městského hospodářství. Díky nárůstu těžby stříbra mohla severoitalská města již v druhé polovině dvacátých let dále zlepšovat a reformovat své mince. Podporu našla ekonomika i v nových technologiích těžby stříbra, které se v severní Itálii plně rozvinuly ve třetí dekádě 13. věku. Prvním městem, které vylepšilo kvalitu svých denárů, byla Luka. Pisánští reagovali ražbou *grosso* po vzoru Sieny, která si držela vysoký standard podílu stříbra v minci. Zároveň přijala novou měnovou soustavu, kdy jedno *grosso* bylo měněno za dvanáct denárů.⁸¹ V roce 1250 již všech pět toskánských metropolí (Florence, Pisa, Luka, Siena a nově i Arezzo) razily stříbrný *grosso*.⁸²

Tento výčet vývoje mincí v Toskánsku byl důležitý z hlediska úvodu do problematiky florentských mincí a jejich vlivu na systém pražského groše a hospodářských kontaktů obou prostorů. Také je nutné sledovat, jakým politickým nástrojem měna byla. Po mnoha peripetiích se v toskánských městech ustálily pro tamní ekonomiky dobré mince. Logicky vyplývá, že i Václavova reforma a vznik nové mince, musela respektovat nastavenou teritoriální (středoevropskou) úroveň a vycházet z ní. Z hlediska zahraničního obchodu bylo nezbytné, aby byl nový pražský groš směnitelný za peníze německé, francouzské, či právě italské.

⁸⁰ HERLIHY, David: *Pisan Coinage*, s. 149.

⁸¹ CIPOLLA, Carlo Maria: *Il fiorino*, s. 12.

⁸² Mince byla velmi podobná původní sienské s váhou kolem 1, 8 g a s obsahem až 96 % Ag viz HERLIHY, David: *Pisan Coinage*, s. 166–168.

O kvalitě a rozšíření pražského groše hovoří nálezy v Toskánsku, prokázané opět Licií Travainiovou.⁸³ Zde výčet toskánského vývoje měny končí. Dostáváme se k počátkům florentské mince, které lze zasadit do roku 1237. Jak bylo předestřeno výše, původ první ve Florencii ražené mince je možné sloučit se zřízením úřadu, respektive měnové instituce, která se nazývala *Zecca*, o jehož kompetencích bude pojednáno v jedné z kapitol. Než došlo ke zřízení tohoto úřadu Florent'ané prokazatelně užívali mince z měst Luka a Pisa.⁸⁴ Situace v tomto důležitém vnitrozemském obchodním centru nad Arnem tedy nebyla moc odlišná od situace v Čechách, kde se držely v oběhu mince jak tuzemské, tak zahraniční, převážně z německého prostředí. Postupná dominance florentské *Signorie* i tamních cechů na poli mezinárodního obchodu a kvalitní stříbrná mince, která sloužila jako krytí, nakonec vedla k vytvoření soustavy vlastní zlaté mince *fiorino d'oro* již v roce 1252. Mistři mince z florentské *Zecca* nejprve vytvořili nanejvýš kvalitní stříbrnou měnu s dobrou soustavou její dělitelnosti a počítání, načež následně touto stříbrnou měnou *grosso d'argento* nebo *fiorino d'argento* podložili vznik soustavy mince zlaté *fiorino d'oro*, určenou převážně k zahraničnímu obchodu a vysokým platbám. Stejný postup nakonec aplikovali Florent'ané i v Čechách ve druhé dekádě čtrnáctého století. Je pravděpodobné, že zavedení kvalitního stříbrného groše bylo pro Florent'any počátkem cesty za pozdějším zlatým florénem Jana Lucemburského a Karla IV., (Karlův zlatý florén byl dříve v literatuře prezentován jako dukát). Ražba florénů opět proběhla za přítomnosti a pod dohledem nových florentských konsorcií, která se usadila na dvoře Jindřicha Korutanského a později obou Lucemburků. Výsledkem této části práce je popis vývoje stříbrné měny v Toskánsku a Florencii. Je nabíledni poukázat na analogii vlivu florentského prostoru

⁸³ PICCINI, Gabriela – TRAVAINI, Lucia: *Il libro del pellegrino*, s. 132.

⁸⁴ Smlouvy Florencie s Pisou viz HERLIHY, David: *Pisan Coinage*, s. 156.

na český, resp. středoevropský a na skutečnost, že florentské mincovnictví významně ekonomicky ovlivnilo české hospodářství.

Dalším závěrem může být potvrzení skutečnosti, že členové florentského konsorcia nabili své zkušenosti s grošovým systémem ve své domovině. Kvalitní stříbrná mince byla také bezpochyby nepostradatelná pro hospodářský vzestup království, zahraniční obchod a hlavně, pro vytvoření budoucí zlaté soustavy, kterou nástupci florentského konsorcia (taktéž Florent'ané) aplikovali v Čechách po nástupu Lucemburků. Důvody, proč si král Václav II. vybral florentské mistry mince, byly tedy zcela pragmatické a korespondovaly s expanzí Přemyslovců.

Na tomto místě by bylo vhodné uvést pravděpodobné znalosti a zkušenosti florentského konsorcia, které reformátoři Rinieri, Apardo a Cino získali v tamní instituci *Zecca*. Mistři mince na dvoře Václava II. totiž museli vykonávat některý s mincovních úřadů Florencie, a to mezi lety 1270 a 1280 nebo v průběhu devadesátých let 13. století. Jak informoval Armando Saporì, kupci museli znát umění počítání abakem a používat tabulky k tomu potřebné.⁸⁵ Poté založili finančně kupecké konsorcium, spolu se členy vybraných spřátelených rodin a odebrali se do Čech.

Po započetí ražby florentské zlaté mince *fiorino d'oro* se ve Florencii ustálila soustava, kdy se 20 *grossi* ze stříbra rovnaly jednomu zlatému florénu, který byl zároveň dále směnitelný za 240 denárů (soustava $1 = 20 = 240$). Aby byl směnný systém více precizní, začal florentský měnový úřad *Zecca* s ražbou stříbrného *grosso nuovo*. Roku 1260 přišla instituce *Zecca* s ražbou další mince *il fiorino piccolo* (neboli *denaro piccolo*). Byla vytvořena další soustava kdy se jedna libra (L) *denari piccioli* rovnala jednomu zlatému florénu, jedno soldo

⁸⁵ SAPORI, Armado: *La cultura del mercante italiano*, s. 150. Kupci využívali matematické dílo Leonarda Pisana.

bylo rovno 1 *grosso d'argento* a 1 *denaro d'argento* = 1 *fiorino picciolo*. Zároveň byl uchován poměr 1 *fiorino d'oro* = 20 *grossi d'argento* = 240 *fiorini piccioli*. I přes propracovaný systém dělení L/s/d a zpočátku vysoké kvality stříbrných mincí došlo k oslabení a devalvaci *grosso d'argento* i *denaro picciolo*. Redukce podílu stříbra v měně dospěla k dalším změnám v měnové soustavě. Nekorespondovala totiž část systému během směny *soldi* – *denari*. Z *denaro picciolo* se stala měna s nízkým obsahem stříbra, ražená „po milionech“ (váha této mince byla asi 0,7 g). Každá mince nabrala svůj vlastní směr a měla svůj vlastní užitek uvnitř městských hradeb. Vysoce negativní byl však dopad na zahraniční obchod. To byl začátek měnové a hospodářské politiky, založené na dvou vzácných rudách. Mistři *Zecca* se snažili za každou cenu udržet vysokou kvalitu stříbrných peněz v oběhu a stříbrná mince se stala, podle výzkumů Giulia Mandlicha, opět stabilnější, což mohlo být rozhodujícím faktorem, proč za vznikem nové stříbrné grošové mince ve Francii i v Čechách (závislé také na nových nálezích stříbra v např. v Kutné Hoře) stála právě florentská konsorcia se svými *maestri della moneta*, mistry mince. Stříbrná měna se opět stabilizovala i díky úbytku zlaté rudy počátkem 14. století. Nové technologie také stále umožňovaly otevírání nových dolů, ba dokonce znovutevření dolů starých.⁸⁶

Po vyřešení problému s nekvalitními stříbrnými mincemi a unifikace ražby *grosso d'argento* byla obnovena a stabilizována soustava s dělením *grossi d'argenti* na *soldi* a za *denari piccioli*, florény i libry. Vysloužila si roli ochranné mince v době ekonomických a hospodářských výkyvů Florencie. Cena stříbrného groše byla závislá na množství domácího i zahraničního stříbra na trhu i na množství cizích mincí. Stabilita mince vydržela i díky vytvoření tzv. *grossi nuovi* až do šedesátých let třináctého věku. Tehdy bylo 20 *denari d'argento*

⁸⁶ CIPOLLA, Carlo Maria: *Studi di storia della moneta*, s. 13–15.

rovno 12 *grossi nuovi* což bylo zároveň rovno jedné libře (£).⁸⁷ Ražba *grossi nuovi* vyřešila problém s dělením na libry, kterých se užívalo jak při vyšších platbách v zahraničním obchodě tak při počítání výnosu z daní ve městě. Nemožnost dělení mincí i obnosů by vedla k ekonomickým problémům a velmi by ztěžovala každodenní i zahraniční obchod. Těžko by totiž občan Florencie koupil sklenku vína nebo chleba, měl-li by v kapse pouze jeden zlatý florén. Podle cen ve Florencii uvedených Richardem C. Goldthwaithem by si za jeden zlatý florén tento muž či žena koupil asi sto bochníků chleba.⁸⁸

Jeden zlatý florén časem opět ztratil schopnost být roven jedné libře. Původně rovný poměr mezi 12 *grossi nuovi* a 20 *denari d'argento* nově vymezil směnu za jeden zlatý florén, který byl nyní roven 25 *soldi denari d'argento* nebo 15 *grossi nuovi*. V roce 1294 se razil ještě tzv. *fiorino suggello*, který byl směňován za 40 *soldi denari d'argento*. Jeden okamžik se cena *grosso nuovo* vyšvihla až na výši 2 *soldi denari d'argento*.⁸⁹ *Grosso*, ale zůstalo základní jednotkou směny pro libru (*lire*), jelikož ji nebylo možno dělit na denáry. Politický vývoj ve Florencii v druhé polovině třináctého věku (boje guelfů a ghibellinů) zapříčinil časté změny v názvech *grosso ghibellino*, *popolino*, *guelfo*, *grossone*.

Florentská republika a její finanční správa bravurně zvládla ekonomické výkyvy čímž dostala florentské měnové systémy na nejvyšší úroveň, což jen potvrdili další Florentané, kteří působili na dvorech ostatních Evropských panovníků.

⁸⁷ IBID., s. 17.

⁸⁸ GOLDTHWAITE, Richard: *Economia fiorentina*, s. 237.

⁸⁹ GOLDTHWAITE, Richard – MANDICH, Giulio: *Studi sulla moneta*, s. 18.

Ve své nepřekonané edici se Mario Bernocchi zaměřil na florentské mince, jejich soustavy, vývoj, emise, druhy, názvy, váhy, časové zařazení a směnu. Výčet mincí je uveden proto, že členové finančního a podnikatelského konsorcia na dvoře Václava II. museli z daných mincí a jejich soustav vycházet, aby následně realizovali samotnou reformu krále Václava II.

Peníze však nebyli jedinou možností platby. Velmi užívaným prostředkem pro platby bylo neražené stříbro a díky zahraničnímu obchodu také pepř, indigo, kadidlo, či vzácné dřevo. David Herlihy uvedl příklad, kdy kostel sv. Mikuláše v Corgnetu platil roční taxu Římu jedno *marabotino* (zlatá mince ražená ve Španělsku arabskou dynastií Almorávidů) a dvěma librami pepře.⁹⁰ Obchodu s neraženým stříbrem se pokusil král Václav II. oficiálně zamezit, reálně se mu to však příliš nedařilo.

Tabulka vývoje hlavních florentských mincí:

1250/52– 1260	1 fiorino vecchio (18–19, 8 mm; 1, 74 g) = 12 denari d'argento	Mince je zdobena na aversu lilií se dvěma květy, symbolem Florencie a perlovým okruhem. Na reversu mince je vždy sv. Jan Křtitel. Na minci je dále vždy značka mincmistra <i>Zecca</i> (křížky, tečky, perly, oltáře apod., zpravidla mezi chodidly J. Křtitele) Opis mince je -FLORENTIA- A IOHANNES- B-
------------------	---	--

⁹⁰ IBID., s. 151.

1252	fiorino d'oro (20, 4 mm; 3, 46 g)	„
	1 fiorino d'oro = 20 grossi d'argento = 1 L denari piccioli = 240 fiorini piccioli	
1294	1 fiorino d'oro = 20 grossi d'argento = 12 grossi nuovi = 1 L fiorini piccioli	
	1 fiorino d'oro = 20 soldi denari d'argento = 15 grossi nuovi	
	fiorino suggelo = 40 soldi denari d'argento	
	1 grosso nuovo = 2 soldi denari d'argento	
1260	fiorino di stella (19, 4–20, 6 mm; 1, 53–1, 60 g) = 12 denari d'argento	„
1260	grosso d'argento (21, 5–22, 9 mm; 2, 65 g) = 20 denari d'argento	„
1267– 1278	fiorino nuovo (podobné jako fiori- no di stella) = 12 denari d'argento	Avers: DET-TIBI°FLORERE †PS°FLORENTIA*VERE Revers: SANCTUS IOhANN ES'BAPThISTA
1277– 1297	grosso guelfo d'argento (22, 6–23 mm; 2, 43 g.	„

5) Úřady, cechy a správa měnových systémů

1. Mincovní, finanční a hospodářský úřad *Zecca*

Na rozdíl od starších mincovních ústavů, které v Evropě existovaly, měla *Zecca* svůj vzor v centralizované výrobě mincí v arabském světě a její kořeny tak lze hledat zde. I název je arabského původu a vychází ze slova *Sekka*, což je nepopiratelným důkazem vlivu arabské kultury na italský prostor a hospodářství, ale zprostředkovaně i na prostor Zaalpský, kam tyto vlivy šířili v rámci svého byznysu kupci a finančníci. Je možné, že právě počátek centralizované ražby soustředěné do královské budovy, či jako součást královského komplexu např. v Messině, spolu s obrazem lví hlavy a perlovým okrajem na minci *augustale d'oro* císaře Fridricha II.,⁹¹ sloužil za vzor teorii Emanuele Nohejlové Prátové, že české pražské groše našly svůj vzor ve zlaté mesinské minci. První centralizované *Zecca* mimo prostor ovládaný a přímo ovlivněný Araby, byly zakládány díky kontaktům námořních velmocí jako například Janova s arabským, či post-arabským světem.

Sledovat podrobný vývoj italských *Zecca* není přímo předmětem práce, která se soustředí především na Florencii a tamní úřad *Zecca*. Jak bylo zmíněno, florentská *Zecca* vzniká pravděpodobně ve třicátých letech 13. století.⁹² Chybí však bohatší pramenná základna, jelikož hlavní zprávy o jejím chodu máme až z počátku století čtrnáctého. Je tedy opět nutné sáhnout k analogiím s dalšími bohatými italskými městy. Pro tuto studii je zároveň nejdůležitější fakt, že instituce *Zecca* byla odpovědná za ražbu mincí, udržování kvalitní mince v oběhu, *renovatio monetae*, směnu za zahraniční mince, či výměnu starých opotřebovaných

⁹¹ TRAVAINI, Lucia: *Le Zecce, nobili officine del Re*. In: ANDALORO, Maria (ed.): *Nobiles Officinae*. Perle, filigrane e trame di seta dal Palazzo Reale di Palermo. Catania 2006, s. 105–107.

⁹² BERNOCCHI, Mario (ed.): *Le monete della Repubblica fiorentina I. Il libro della Zecca*, s. VII.

mincí za nové. I její funkce ale doznaly, dle Lucii Travainiové, postupného vývoje.⁹³ Prameny, se kterými Lucia Travainiová pracovala, zmiňují roku 1269 úřad *conductor monetae* v Bologni, který dohlížel pouze nad oběhem měny.⁹⁴ V Benátkách se podle záznamu z roku 1285 užívalo pro rok 1284 označení *Zecca* pro stavbu, ve které úřad sídlil a nikoli pro instituci jako takovou. Původní florentská *Zecca* byla zpočátku domem s opevněnou věží podobnou klasickým opevněným domům florentských patricijských rodin (*casa-torre*) a nacházela se zhruba v místě dnešní lodžie Lanzi, tedy v centru města v blízkosti paláců dvou vlivných rodin Fanti a Uberti. *Zecca* byla rozdělena podle náplně práce. Byla složena ze zaměstnanců *magistrati* a *funzionari* tedy vyšší úředníci a správci úřadu, *notai* a *scrivani*, notáři a úředníci, *operai non specializzati*, nezaměřená pomocná pracovní síla a také vysoce specializovaných zaměstnanců *saggiatori* (zkoušeči, prubíři, analytici), *incisori* (rytci), *tagliatori* (řezači, stříhači), *imbianchitori* (čističi, běliči), *coniatori* (mincíři), *fonditori*.⁹⁵

Na tomto místě je nutné navrhnout možné podobnosti složení mincovního úřadu Čech a Florencie. Prameny bohužel mlčí o tom, zda si s sebou florentští mistři mince Rinieri, Apar-do a Cino přivezli karavanu dalších pracovníků v mincovním průmyslu. Petr Žitavský výslovně uvádí pouze tyto tři muže. Celá akce však nutně potřebovala řadu zkušených zaměstnanců, kteří se o vznik a výrobu mince postarali. Nabízí se teorie, že pokud byl Rinieri v Čechách již před rokem 1294, mohl pro začátek grošové ražby roku 1300 využít jemu známé řemeslníky české, či německé národnosti a nikoli s sebou z Florencie takovéto pracovníky přivést. Struktura nově založeného „vlašského dvora“ by tedy vypadala asi takto. Hlavou celé společ-

⁹³ TRAVAINI, Lucia: *Monete, mercanti e matematica*, s. 21–34.

⁹⁴ IBID., s. 487.

⁹⁵ IBID., 495.

nosti, která reformu realizovala, a která si úřad zároveň pronajala, byl Rinieri Langrù, se svými společníky Apardem Donati a Cinem Lombardem. Z Florencie s sebou nevezl celou „firmu“, která by se o ražbu postarala, ale dal za vděk místním zdrojům, takže zmínění zkoušeči, rytci, řezači, minciři ad. nemuseli být nutně Florent'ané, ale mohlo se jednat o muže národnosti české, německé či jiné. Funkce pravděpodobně byly totožné s těmi florent'skými.

2. Arte di Calimala – cech kupců

V Čechách sice cech kupců přímo nepůsobil, jeho rozbor je ale důležitý pro pochopení zájmů, které florent'ské konsorcium v Čechách sledovalo. Hlavním důvodem bylo jistě stříbro a vidina zisku. Faktem je také, že se Florent'ané nesoustředili pouze na činnost monetární, ale zastávali i jiné úrovně podnikání v oblasti financí a obchodní činnosti, jak dokazuje dekret Václava II., kterým zprostil konsorcium nařízení, určených pro zahraniční kupce na pražských trzích.⁹⁶ Činnost cechu kupců je možné reflektovat i na dvorech dalších evropských panovníků. Je důležité zmínit zásadní fakt, že konsorcium v Čechách nebylo pod přímou správou zmíněného cechu. Struktura soukromé společnosti, která se orientovala na finančnictví i obchod, se té cechovní velmi podobala a je nasnadě myšlenka, že i její členové museli po nějakou dobu v cechu působit. Jinak by nemohli nabýt znalostí potřebných pro realizaci měnové reformy.

Působení cechu kupců *Arte di Calimala* lze datovat již do druhé poloviny 12. století, nicméně přesné datum vzniku určit nelze.⁹⁷ Cech vznikl na základech společnosti obchodníků, která fungovala od vzniku komuny *Commune* a působila nejen v Itálii ale i v zahraničí.⁹⁸

⁹⁶ JAN, Libor: *Václav II., král na stříbrném trůnu*, s. 506.

⁹⁷ FILIPPI, Giovanni (ed.): *L'arte dei mercanti di Calimala*, s. 1–2. Svě založení datuje kolem roku 1150.

⁹⁸ RENARD, Georges: *Une corporation*, s. 5.

Nejstarší záznam se dochoval z roku 1183, kdy byl cech kupců součástí vlády ve Florencii. Tehdy sloužil jako pomocný orgán úřadu *Podestà*. Vedoucí cechů nesli označení *priori (rettori) delle arti*.⁹⁹ Běžně zastávali vysoké městské politické úřady. Často hájili své osobní a obchodní zájmy, k čemuž jim státní funkce napomáhaly. Díky tomu mohli bezpečněji cestovat nebo lépe vymáhat pohledávky či snadněji ukládat kapitál. Členové cechu kupců byli svázáni i s vykonáváním legislativy, justice a obchodních soudů. Tato práce si klade za úkol, sledovat činnost florentských mistrů mince v úřadu *Zecca*, tzv. *maestri della moneta*. Z jejich řad totiž velmi pravděpodobně pocházeli i Apardo Donati (rodina Donati byla prokazatelně důležitou součástí cechu kupců – *Calimala*) a Rinieri o jehož příjmení bude řeč níže, oba členové florentského konsorcia na dvoře Václava II.

Ve struktuře cechu byla nejvyšší funkcí *priore*, vedoucí cechu, a zároveň člen městské vlády. Dalším orgánem byla rada 12 *console*, konzulů. Dle Giovanni Filippiho byl zásadním úřad *Camerario*, jehož důležitost lze vyvodit z dlouhého fungování této funkce v rámci cechu (*ai consoli nel disbrigo delle sue delicate attribuzioni*). *Camerarius* byl volen konzuly cechu v lednu, během dalších ročníkových jednáních naplánovaných na tento měsíc. Musel být guelf, a podobně jako správci dalších významných florentských úřadů, měl být starší 30 let.¹⁰⁰ Ve Florencii vykonával úřad jeden rok a plat byl osm *lire* ročně. Náplní jeho práce byla správa pokladny cechu a stráž pečeti. Dalším zaměstnancem byl tzv. *Sindaco*, starosta a pokladník, a *Notaio*, notář, který nesměl být (podobně jako například jiný úředník odpovědný za bezpečnost města tzv. *podestà*) Florent'an.¹⁰¹ Dalším byl *Vigilare*, který měl dohlížet

⁹⁹ FILIPPI, Giovanni (ed.): *L'arte dei mercanti di Calimala*, s. 17.

¹⁰⁰ IBID., s. 31.

¹⁰¹ IBID., s. 32.

na konzuly cechu v předvečer lednového zasedání rady *Dodici mercanti*. *Nunzi* byli dva členové cechu, volení speciální komisí konzulů, kteří se starali o dodržování platných zákonů uvnitř i vně cechu, *Sindicatori* byli tři kupci, voleni během lednové rady, kteří zastávali funkce starostů jednotlivých ekonomických nebo obchodních odvětví a konečně *Statutari*, kteří dodržovali chod legislativy. Cech přirozeně zaměstnával i kurýry na trase z Florencie do Francie, respektive z Florencie do Říma. Každý leden byli také voleni tři úředníci, kteří dohlíželi na úroveň barev a barvířské činnosti a dohlíželi tak na kvalitu činnosti části barvířské. Další dva muži potom zodpovídali za otázku poptávky a nabídky a řešili názory kupujících i prodejců.¹⁰² Úřad konzula cechu zastávali na základě dostupných pramenů z edice Giovanni Filippiho¹⁰³ pouze dva členové sledované rodiny Donatiů. Jacopo Donati pro rok 1236 a Giovanni Donati pro rok 1293. To, že Apardo byl také členem cechu kupců nelze potvrdit, je to však velmi pravděpodobné. Kladný závěr bohužel vyřknout nelze, jelikož prameny zde mlčí. Víme, že společníky a majoritními zastánci těchto úřadů byli členové rodin Bardi, Altoviti, Cavalcanti nebo Frescobaldi. Lákavá může být paralela mezi Giovanni Donatim, který byl prokazatelně *priorem* cechu *Calimala*, a poté řídící londýnského finančního úřadu *Zecca* (*Torre di Lonra*) na dvoře Eduarda III. pro rok 1330¹⁰⁴ a sledovaným Apardem Donatim. Je možné předložit hypotézu, ve které by bylo možno ztotožnit Giovanni Donatiho, pramenně doloženého v editovaném soupisu *priorů* Giovanni Fillipiho a Giovanni Donatiho, řídícího *Zecca* v Londýně v třicátých letech 14. století, vznikla by nezavrženíhodná analogie s kariérou s Aparda Donatiho, působícího na dvoře Václava II. Pokud Giovanni řídil ražbu mince v Londýně poté, co zastával úřad spojený s obchodem a mincí ve Florencii,

¹⁰² IBID., s. 39.

¹⁰³ Tabulka s výčtem konzulů cechu viz FILIPPI, Giovanni (ed.): *L'arte dei mercanti di Calimala*, s. 39.

¹⁰⁴ DAVIDSOHN, Robert: *La storia di Firenze VI.*, s. 723.

mohl se Apardo těšit stejnému kariérnímu postupu přes mistra mince ve Florencii, či člena cechu obchodníků až k mistru mince na dvoře Václava II.¹⁰⁵ Je otázkou, zda do úřadu *Zecca* mohli být dosazeni pouze muži zastávající v cechu některou z funkcí výše jmenovaných, či stačilo pouze být členem.

Srovnání fungování cechu kupců se soukromým konsorciem v Čechách i jinde je nasnadě i díky orientaci sledovaného cechu na zahraniční obchod. Neznáme totiž strukturu soukromé společnosti a její složení ani v tuzemsku ani například v německém Hallu, kde jiné florentské konsorcium prokazatelně působilo jen o několik let později než florentské konsorcium na dvoře Václava II. Kupci měli své vyslance v Pise, kam byl správce úřadu volen každoročně a ve Francii, kde ambasador držel trvalé *domicinium*, vedl obchod a udržoval kontakt s dalšími kupci v zahraničí.¹⁰⁶ Pro doplnění struktury soukromých společností a jejich finančních a podnikatelských machinací je důležité sledovat složení takového zahraničního obchodního sboru. Také byrokracie florentských cechů dosahovala velmi vysoké úrovně, není tedy divu, že si vyslance z cechu kupců udržoval ne jeden evropský

¹⁰⁵ Vzhledem k nedostatku pramenů nelze dokázat, že sledovaný Apardo Donati pro toto období zastával ve Florencii nějaký úřad. Je to však velmi pravděpodobné. Libor Jan nereflektoval možnost participace cechu kupců, kterého byli Donati členem, na činnosti *Zecca*, ani participaci sledované rodiny v úřadech spojených s výrobou mince a ekonomickým chodem města. Viz JAN, Libor: *Václav II. a struktury*, s. 139, stejně tak nověji JAN, Libor: *Václav II., král na stříbrném trůnu*, s. 504–506. Je však takřka jisté, že pokud byl Apardo Donati seznámen s ražbou mincí a fungováním mincovních soustav, musel být do úřadu *Zecca* vybrán právě z cechu kupců – *Calimala*. Při cestě do Čech znal měnovou soustavu a ražbu mince a dokázal spolu s dalšími členy konsorcia zřídit, centralizovat a řídit mincovní reformu a měnový systém pro krále Václava II. Pro potvrzení této teorie musíme použít vzorec Giovanni Filippiho Donati = *Calimala*; *Calimala* = *Zecca*. Dalším bodem je obchod cechu kupců se stříbrem. Byť primárním artiklem byly látky, stříbro hrálo také důležitou roli.

¹⁰⁶ FILIPPI, Giovanni (ed.): *L'arte dei mercanti di Calimala*, s. 35.

panovník, Václava II. nevyjímaje. Záznamy cechu *kupců* byly situovány v tzv. *Libri superstiti*.¹⁰⁷ Knihy byly pečlivě vedeny a rozděleny na dva druhy. Prvních pět „tajných“ knih, mohli vést a nahlížet do nich pouze členové cechu. Do druhé kategorie pěti „veřejných knih“ měli na vyžádání přístup i lidé mimo cech. „Veřejné knihy“ nebyly kopiemi „tajných knih“. Hlavní kniha byla nazvána *il libro nero* (v černé kůži). Obsahovala záznamy bilancí obchodu, registrace členů, otevřená konta a půjčené, či dlužné částky členů cechu, stejně jako záznamy o dalších knihách.¹⁰⁸ Další knihy vždy pojednávali o veškerém dění v cechu, právu, obchodní činnosti atd.¹⁰⁹

¹⁰⁷ FILIPPI, Giovanni (ed.): *L'arte dei mercanti di Calimala*, s. 24–36.

¹⁰⁸ Kniha byla velká 421 mm x 312 a obsahovala 288 očíslovaných stran, pro představu o záznamech se nabízí jeden z roku 1318. V autorovi dostupných knihách se však jméno Aparada Donatiho nevyskytuje. Pro orientaci, jak by zápis s Aparadovým jménem mohl vypadat uveďme příklad Francesca del Beneho: *Al nome di dio e di Madonna Santa Maria Madre di Dio e del beato messer Santo Giovanni e i tutti Santi e Sante di Paradiso, e di bene e di guadagno che Dio ne dea chon salvamento de l'anima e del corpo. Amen.*

Questo libro é di Franchesco del Bene e de' compagni, nel qualle iscriveremo chi ci doverá dare e chi doverá avere a chominci [a] in kalen di settembre anno milletrecentodiciotto e sia iscritto chi ci doverá dare da questa carta infino ne le cc carte e da le cc carte sará isrcito chi doverá avere (...). Viz FILIPPI, Giovanni (ed.): *L'arte dei mercanti di Calimala*, s. 26.

Inspirací může být i zápis „černé knihy“ kupce Alberta di Brunio a společníků z Florencie, uvedený Armandem Saporim, viz SAPORI, Armando: *La cultura del mercante italiano*, s. 148.

28. 9. 1319	lbr.	133	s.	8	a fior.	–
6. 10. 1319	»	87			»	–
17. 10. 1319	»	130	s.	10	»	–
19. 10. 1319	»	101	s.	10	»	–

Bilance tohoto významného florentského cechu je uvedena proto, protože, byť nemáme přímé prameny, které by takovou teorii potvrdily, můžeme si představit podobnou strukturu florentského konsorcia v Čechách, právě na základě chodu florentských cechů. Jistě bylo konsorcium o mnoho pozic menší než velký florentský cech, jedná se pouze o dokreslení pozic a úkolů, které v konsorciu, které nejen spravovalo měnovou reformu, respektive zahájilo ražbu pražských grošů, ale hlavně bez omezení obchodovalo se zahraničím, kde muselo mít své další vyslance a důvěryhodný výkonný aparát, byly.

¹⁰⁹ První kniha nesla název: *Tratta du tutte cose pertinenti a Dio et ad anima* pojednala o režimech a kultech, o příklonu cechu na papežskou stranu, spojení s dalšími guelfy a guelfskými obchodníky; 2. *Tratta di piatora et de l'ordine de la ragione civile* je dlouhá rubrika, každá s různým zaměřením např. civilní jednání, obchody mezi kupci, mezi mistry a dělníky; 3. *Tratta de le buone usanze di Calimala* jsou normy regulující obchod, kvalita látek jejich rozřazení i hlídání; 4. *Tratta de consoli e del consiglio e del camerario e del notaio e di tutti offici di Kalimala [sic] e di quelle cose che propriamente toccano a' consoli ed agli loro ufficiali* je interní dokument cechu, rady, doporučení, opravy statutů a pokut. 5. *Tratta dei sensali e di tintori e delli affettatori rimendatori, tonditori et cotenatori* je kniha samostatné skupiny v rámci cechu. Skupina byla řízena správou *Calimala*. Nalezneme zde např. *dresscode tintori*, který byl oddělený od vznešeného cechu prodejců látek. Z těchto pramenů lze vyčíst chování a obchody florentských kupců, reflektovali také jejich počínání např. ve Francii a v Zaalpi (*oltr'Alpe additum est quod ipsum capitulum pendeat quamdiu duraverit defensa regis francorum per quam defenditur quod moneta non trahatur de regime francorum*). Také se zde objevují zprávy vyslanců např. o válkách Filipa IV. s Bonifácem VIII. a na konci 13. století i další nepokoje a války jako např. *guerra de Monaco* vedená mezi lety 1297 až 11. 6. 1300. Informují i o znovu vyjednaném příměří ze 10. 4. 1301. Známe také zprávy z rubriky o problematickém obchodu s anglickými látkami kvůli nepokojům (*Additum est quod dictum capitolum totum pendeat et suspensum sit quamdiu guerra de Flandria cum rege Francie duraverit*). Viz FILIPPI, Giovanni (ed.): *L'arte dei mercanti di Calimala*, s. 8–9. Informace o událostech v Čechách dochované knihy neobsahují. Posloužily jako srovnávací model.

3. Arte del Cambio – cech směnárníků a bankéřů

Největším florentským cechem byl cech kupecký. Ten, jak bylo řečeno, obchodoval s nepřeberným množstvím komodit, mezi které patřili i drahé kovy, převážně stříbro. Ještě před začátkem dvanáctého století se z kupeckého cechu vyčlenil nový cech bankéřů a směnárníků, který byl také zapsán mezi tzv. *arti maggiori*, velké cechy. Důležitým faktorem byli kupci působící ve finančních službách v Římě a v zahraničí, např. v Anglii na dvoře Jindřicha III.¹¹⁰ Struktura bankéřského cechu nebude více rozebírána, jelikož byla srovnatelná s popsáním cechem kupců. Za zmínku stojí, že cech disponoval mezi lety 1280 a 1307 osmadvaceti rubrikami s různými nařízeními, které byly opět velmi podobné jak statuta cechu kupců.¹¹¹

6) Svět obchodu

1. Rozdělení záalpského obchodního prostoru

Tato část stručně uvede rozšíření vybraných Florentinů po Evropě. Důležitým filtrem bude jejich působení na dvorech významných panovníků a poukázání na příslušnost k interním florentským politickým frakcím černých, nebo bílých guelfů a tamních cechů. Vzhledem k zavedenému filtru se práce nesoustředí na detailní rozbor všech dostupných florentských kupeckých rodin podnikajících v zahraničí. Fungování, chování a podnikání níže vybraných kupeckých rodin a společností poslouží jako srovnávací model pro dedukci fungování a zájmů florentského konsorcia v Čechách, které tato práce sleduje.

Na chod cechů a vytváření soukromých konsorcií ve Florencii na konci třináctého a na začátku století čtrnáctého, měl významný vliv i vývoj v okolních zemích. Francouzský

¹¹⁰ PERUZZI, Simone: *Storia del commercio*, s. 136.

¹¹¹ IBID., s. 136–137.

král a tamní trh byl stejně jako Neapol či Řím důležitým odbytištěm florentských produktů, *know-how* nebo místem zahraničního obchodu.¹¹² Dalším faktorem, který určoval pohyb florentských kupců, byl zájem o drahé kovy. Stříbro kutané v Čechách a zlatá ruda z Uher byly lákavými obchodními artikly. Mimo ekonomiku ovlivnila pohyb florentských kupců i tamní nestabilní politická situace. V důsledku svárů a bojů guelfů s ghibeliny v Toskánsku, který definitivně končí roku 1292 vítězstvím guelfů, tedy papežských přívrženců, se do Záalpské Evropy dostala řada obchodníků, kteří našli azyl na královských, šlechtických, či biskupských dvorech.

Osud sledované *soci* byl pravděpodobně jiný a nespadal do kategorie exulantských kupeckých společností. Skutečnost, že Florentinové v Čechách patřili k frakci černých guelfů a v osobě Aparda Donatiho i k rodinně silně orientované na papeže Bonifáce VIII., (a kteří navíc projevovali zájem o vzácné rudy z Čech), hrála do karet i králi Václavovi II., který byl odkázán na papežské rozhodnutí v případě svého apelu o uherský a *de facto* i polský trůn.¹¹³

Lze zjednodušeně říci, že po vítězství guelfské frakce byla florentská politika pro-papežská a nejeden evropský panovník si na svém dvoře udržoval florentské mistry, filosofy a ekonomy za účelem zvelebování vlastního dvora i lobby u papežské kurie. Inspirací pro výčet Florentinů na nejdůležitějších panovnických dvorech bude Dantova reflexe jeho druhů ve službách krále Anglie, Francie a Čech. V případě Anglie, víme o přítomnosti kupců z rodiny Donati, tedy příbuzných sledovaného Aparda Donatiho. Důležitým ekonomickým organismem dvora anglických králů byly florentské soukromé společnosti. Jednu z předních

¹¹² CARDINI, Franco (ed.): *Ordinamenti di giustizia*, s. VII.

¹¹³ VANÍČEK, Vratislav: *Velké dějiny země Koruny české*. Praha 2002, s. 458–464.

zřizovala rodina Bardi. *Sociis mercatores de Societate Bardorum* operovala nejen v oblasti finančnictví, ale i obchodu. V dokumentu (Liberate Rolls) Eduarda I. Bylo zapsáno na 69 florentských, pistoiských, lukánských nebo senézských bankéřů z rodin Bonamici, Guglielmi, Amadori, Ugolini, Bonaguida, Nuti, Agolanti, Becchi, Dietajuti, Foresi, Orlandi, Frescobaldi *neri & bianchi*, Cerchi *neri & bianchi*, Bardi, Peruzzi, Mozzi (kteří působili zřejmě i v Čechách), Petri, Uberti, Pulci, Cotenni, Spini, Ammannati, Villano Stoldi, Rimbertaini, Bonaventuri, Consigli, Alberti Caroccio, Berlinghieri, Davanzati, Giuseppi, Giugni. Na konci třináctého století působilo v Anglii na osm soukromých společností (např. *Compagnia dei Mozzi, Bardi, Spini* (...)). Zajímavostí je, že o několik dekád později za vlády Eduarda II. patřila k výčtu florentských rodin i rodina Rinieri. Další nuance však chybí a Simone Peruzzi ve své publikaci žádné další jméno, či příjmení Rinieri nezaznamenal (vyjma známé Rinieri Peruzziovi, kteří se objevují i v kupeckých knihách Armanda Saporioho).¹¹⁴

Ve Francii hájil kupecký monopol cech kupců – *Arte di Calimala*. Výraznými osobnostmi ve sledovaném období byli bratři Franzesi, o kterých bude pojednáno později. Předestřeme, že se jednalo o bankéře, jejichž osud může být v našem bádání o chování Florent'anů v Čechách přínosný i inspirativní.

Ve Florencii se udržela třída magnátů *popolo grasso*, kteří dominovali v úřadech předních florentských cechů – kupců a bankéřů. Cech kupců, mimo jiné, jasně vévodil zahraničnímu obchodu s luxusním zbožím, obchodu s látkami, stříbrem a dalšími vzácnými artikly,

¹¹⁴ SAPORI, Armando: *La cultura del mercante italiano*, s. 148.

jakožto i s obilím, vínem, vlnou, mandlemi, kmínem, rýží, anýzem, sušenými hrozný, fíky (hojně konzumovanými i v Čechách), oděvy nebo šafránem¹¹⁵

Po předešlé úvaze nad vlivy toskánských měnových soustav na ekonomiku a hospodářství Florencie, je nutno pozastavit se i nad vlivem Benátek na hospodářské kontakty střední Evropy a italského prostoru. V takovémto výzkumu hrají prim badatelé ze západní Evropy, Británie a USA a v neposlední řadě Italové. Základní práce z pera Alana Stahla¹¹⁶ se zaměřila na vývoj benátského hospodářství a okrajově i na jeho vliv na prostor střední Evropy. Stahl však bádá převážně nad tématem vzniku samotného benátského dukátu. Význam Benátek byl nasnadě převážně díky geografické poloze tohoto přímořského státu a pro jeho hospodářské zaměření. Lze sice říci, že většina bank a obchodních společností pocházela z finančně vyspělé Florencie, avšak import neraženoého stříbra, zlata, mědi a dalších kovů z oblasti střední Evropy plynul převážně do Benátek. Odtud byl v částečné míře dále distribuován a prodáván. Pro potřeby této práce není důležitý vývoj měnových soustav v Benátkách, jelikož sledovanou Václavovu reformu přímo neovlivnily (na rozdíl od mincovních soustav Florencie), ale hospodaření, import a obchodní kontakty severoitalského prostoru se střední Evropou. Tímto tématem se v České republice intenzivně zabývá Roman Zaoral.¹¹⁷ Navázání obchodních kontaktů Čech a Benátek vysledoval minimálně od poloviny 13. století. Český prostor, nicméně, hlavní obchodní trasy zpočátku mýjely. Hlavní komunikační síť byla periferně napojena na Prahu, která těžila ze spojení s Řeznem, Norimberkem a Magdeburgem, dále pak s Vratislaví a Vídní. Důkazem jsou okolnosti nalezení stříbrných rezerv na v okolí Jihlavy i

¹¹⁵ O toskánských a florentských kupcích na přelomu 13.–14. století více např. MELLIS, Federigo: *I mercanti Italiani nell'Europa medievale e rinascimentale*. Firenze 1990.

¹¹⁶ STAHL, Alan: *The making of a gold standart: The ducat and its offspring, 1284–2001*. London 2012, s. 2–14.

¹¹⁷ ZAORAL, Roman: *České země a Benátky*, s. 75.

expanzivní politika Přemysla Otakara II., který se kontaktem s italským prostorem snažil zlepšit postavení svého království.¹¹⁸

V sedmé dekádě 13. století byly kontakty Čech a benátské námořní velmoci důležité a intenzivní. Pro Benátky byl import rud ze střední Evropy stejně důležitý, jako dovážení vlny z Evropy západní. Papežské finance, zpravidla zaopatřované florentskými finančníky, byly ve středoevropském prostoru dopravovány z okolních regionů do Olomouce. I zde hráli Benátky svoji roli, protože byly na trase přesunu papežských desátků uložených na dvoře olomouckých biskupů z Olomouce do Říma (v Olomouci byly finance prokazatelně opatrovány na dvoře olomouckého biskupa Bruna ze Schauenburku). Benátské hospodářství je zde popisováno převážně proto, že přes různé snahy panovníků o platby v mincích, se stále užíval kov neražený, se kterým se lépe obchodovalo a cestování s ním mělo být bezpečnějším (v Brunově případě měl chránit kleriky před ztrátami na příjmech).¹¹⁹ Díky expanzím Přemysla Otakara II. byla v jeho područí takřka celá tranzitní trasa do Itálie (Praha–České Budějovice–Linec–Pyhrnpass–Friesach–Villach–Tarvisio–Udine–Pordenone–Benátky).

Napojení na italský prostor umožnilo již Přemyslu Otakarovi II., přemýšlet nad centralizací mincovní výroby do oblasti, kde se stříbro těžilo. Úřady spjaté s ražbou, i obchod s neraženým stříbrem, ovládali vyspělejší a movitější kupci z německého prostoru a Italové. Václav II. tak mohl svou mincovní reformou navázat jak na hospodářskou politiku svého otce, v jehož království se to hemžilo kupci z říše, Uherska, Benátska či Toskánska, tak na brakteátovou měnu, která byla v jeho království užívána před grošovou reformou i zcela nebyla zrušena ani po ní. Je prokázáno, že Benátky hráli důležitou roli hlavně v importu stříbrné rudy.

¹¹⁸ IBID., s. 75.

¹¹⁹ IBID., s. 79.

Díky tomu rostla prestiž českého království (byť permanentně zadluženého) i úroveň královského dvora, na který bylo dováženo zahraniční zboží luxusního charakteru (sklo a skleněné předměty z Murána nebo Aleppa, koření, látky).

2. Trh a příkladová práva cechu kupců

Tato část poslouží jako srovnávací model mezi obchodní činností florentských kupců na v Zaalpi a v Praze. V Čechách však nepůsobil ve sledovaném období přímo cech florentských kupců, ale soukromé florentské konsorcium. S ohledem na monopol cechu kupců a cechu bankéřů na výrobu mincí a režii jejich systémů, lze předpokládat, že členové konsorcia byli dříve členy florentských cechů kupců a finančníků a je tedy možné fungování cechu a soukromé společnosti do jisté míry srovnat a nastínit úroveň znalostí mužů, kteří operovali na dvoře Václava II.

Cech kupců se v Zaalpském prostoru angažoval převážně ve Francii. Pravidelní účastníci trhů byli takřka vždy aktivními členy cechu. Takovou informaci je možné podložit myšlenku, že členové florentského konsorcia v Čechách byli dříve členy cechu kupců i cechu bankéřů a směnárníků. Na výdajích na sebe prezentaci cech nikdy nešetřil. Pro konání trhů bylo také důležité zajištění bezpečí. Na tomto základu vznikla mnohá privilegia a zákony. Při cestování měli kupci výjimečnou ochranu a silný doprovod, během trhu mohli svobodně půjčovat na úrok, obchodovat se stříbrem. Zákony byly v době konání trhů bedlivě střeženy, ale zároveň velmi citlivě praktikovány. Například byl beztrestně povolen hazard, jinde netolerován.¹²⁰ Pro zřizovatele trhu bylo výhodné právo *Droit d'aubain* (právo cizince). Mohlo být uplatněno, pokud někdo z účastníků trhu umíral nebo zemřel. Jeho výdělek připadl městu, či lennímu pánu, resp. zřizovateli trhu. Pro kupce byly trhy s tímto právem poněkud rizikové.

¹²⁰ RENARD, Georges: *Une corporation*, s. 22.

Toto právo neplatilo všude. Pokud měl obchodník vnější dluhy, nemohl být na místě trhu zatčen. Trh mu poskytoval určitý druh azylu bez ohledu na náboženství či etnikum. Židé, muslimové, Tataři, zkrátka každý měl na vybraných trzích toto právo. Obchodníci disponovali také privilegii. Transakce s pečeti trhu musela být provedena přednostně před dalšími pohledávkami. Toto právo se nazývalo *droit de represailles*. Obchodník byl také souzen podle zákonů daného místa. Na to dohlíželi dozorcí (úředníci trhu), jmenováni zřizovatelem trhu. Prchl-li obchodník bez uhrazení pohledávek, dlužná částka byla *en souffrance* (zmražena). Jeho majetky a personál byl zadržen zřizovatelem trhu až do doby urovnání závazků a na všechny ostatní obchodníky ze stejné země, bylo pohlíženo jako na „spolupachatele“. Vládla zde tedy jakási „černá ruka“, která mezi krajany udržovala napětí, či lépe řečeno je nutila dodržovat nařízení a práva.¹²¹ Nejdůležitějšími trhy pro florentský cech kupců byly ty s látkou z Flander, Anglie a Francie pořádané v Champagne. Cech každoročně vysílal dva muže na trh, kde dosahoval zisku. Někdy se ke Florentanům připojil i Řím, který vysílal výhradně zpravodaje. První kurýr kupeckého cechu, se nazýval *de caparra* a byl určen převážně pro trhy v *Provins* (Provence) s kůží a látkami. Byl přítomen sjednání obchodu a vyplacení zálohy. Poté se do místa konání vypravil *de pagamento*, který vyplatil zbytek částky. K platbám docházelo na konci trhu a tento okamžik byl brán jako slavnostní. Vyměňovaly se kontakty, dopisy, tipy a rady.¹²² Cech kupců se účastnil mnoha trhů. Bylo nutné zaopatření bezpečnosti cest, mostů, ubytoven a zájezdních hostinců. Tato místa měl cech smluvně zavázané, přísežné. Byla smluvená cena za uskladnění zboží, ubytování osob, diety. Hostince mohli být zřizovány i jiným cechem než *Calimala*, byli však v kontaktu mezi sebou a navzá-

¹²¹ RENARD, Georges: *Une corporation*, s. 22.

¹²² *IBID.*, s. 23.

jem si v ubytování vyhověly.¹²³ Pro tuto práci je důležité i nařízení cechu kupců svým reprezentantům a řídícím zahraničních poboček. Ať se jednalo o Francii, Bruggy, potažmo Prahu, byli tito muži zplnomocněnci cechu kupců. Měli zakázáno se ženit s místními ženami, protože se cech bál střetu zájmů a ambicí. Agenti měli zakázáno obchodovat pro vlastní profit, či spolupracovat s někým jiným.

Krádeže, šejdířství a podvody byly docela běžné. Jak poznamenává Georges Renard, moc spolehliví vyslanci nebyli. Statuty jsou plny článků, kdy se cech kupců, *Calimala*, zříká zodpovědnosti za chování a pochybení svých reprezentantů.¹²⁴ Tato nařízení jsou pro tuto práci důležitá, jelikož lze přednést hypotézu o chování florentského konsorcia v Čechách. V českém prostředí nelze cech *Calimala* přímo vysledovat. Členové soukromých obchodně bankovních konsorcií, ale prokazatelně působili v Praze i dalších středoevropských městech.¹²⁵ Je nasnadě se domnívat, že struktura a jednání těchto *soci* bylo do určité míry totožné s fungováním cechu *Calimala*, protože právě tento cech vybíral spolu s cechem směnárníků ze svého středu mistra mince ve Florencii a obchodoval s látkami, luxusním zbožím i se stříbrem. Právem sledovaného florentského konsorcia v Čechách bylo například vynětí společnosti z nařízení nabídnout zboží do pěti dnů. Tím získali královskou záštitu a monopol na obchod se zahraničím, odkud do Čech distribuovali luxusní zboží právě z Brugg, Benátek, či Champagne. Prameny, které by přímo potvrdili, že florentské konsorcium ve svém podnikání v Čechách disponovalo obdobným výkonným aparátem, jako cech kupců chybí. Je ale logic-

¹²³ IBID., s. 24.

¹²⁴ RENARD, Georges: *Une corporation*, s. 25.

¹²⁵ JAN, Libor: *Václav II. a struktury*, s. 131.

ké, že pokud obchodovalo se zbožím luxusní povahy, které bylo k dostání pouze na vybraných evropských trzích, muselo tam posílat své vyslance a spolupracovníky.

3. Vztah kupců ke florentské vlasti

Kupci byli specifickou skupinou obyvatelstva. Často cestovali a žádný kout známého světa, kde se dalo vydělat, jim nebyl cizí.¹²⁶ Jejich vztah k vlasti byl dále velmi silný. Často tam zanechávali rodiny, přátele atd. Jak se s tlakem na opuštění rodného města vyrovnávali, sledoval Armando Saporì.¹²⁷ Tento významný florentský badatel uvedl řadu dokumentů, které se kupci vedli a bez kterých by nemohl fungovat jejich obchod. Základním pramenem kupeckého charakteru jsou osobní deníky a korespondence. Zatím se však nikomu nepodařilo dohledat zmínku o tom, že by některý z členů florentského konsorcia v Čechách takovýto deník zaznamenal. Obecně však lze sdělit, že florentská vlast byla tamními rodáky vnímána jako kulturní i ekonomický vrchol světa. Pro sledované české prostředí se nedochovali ani kupecké nebo obchodní knihy a notářské protokoly (*libri neri, libri di commercio, i protocoli cotarii*). Vazby na svou vlast si uchovávali florentští kupci takřka vždy. Užijeme-li analogii s jinými obchodníky a finančníky, kteří působili jinde v zahraničí (převážně na západě) dopátráme se řady osobních i obchodních dopisů, které však pro tuzemský prostor nikdo nevypátral. Takové dopisy, a s kupeckou činností spojené cestování, bylo pro Florentány hlavním šířitelem povědomí o situaci ve světě.¹²⁸

¹²⁶ CAGGESE, Romolo: *Dalle Origini all'età di Dante*, s. 158.

¹²⁷ SAPORI, Armando: *La cultura del mercante medievale italiano*, s. 153.

¹²⁸ AZZARI, Margherita – ROMBALI, Leonardo: *Amerigo Vespucci e i mercanti viaggiatori fiorentini del cinquecento*. Firenze 2013, s. 7.

4. Vznik soci/socii

Nevýslovně přínosnou publikací pro sledování vzniku kupeckých a finančnických skupin *soci* je práce Sergia Tognettiho o stavu italské ekonomiky a kupecké kultury v letech 1250–1350. Tognetti vysledoval, že právě v tomto období zažívala soukromá *soci* svůj největší rozmach. Znamenala extrémní rozšíření florentských kupců po celém světě, Čechy nevyjímaje. Nová forma společností přišla do Toskánska na počátku 13. století.¹²⁹ Stala se rychle konkurencí velkých obchodnicko-bankéřských skupin. Společnost byla dotovaná finančními rezervami zakládajících rodin a vklady dalších investorů. Pro založení společnosti bylo nutná notářem ověřená smlouva v trvání minimálně na tři až čtyři roky (florentské konsorcium na dvoře krále Václava II. působilo minimálně pět let). Vyplácení „dividend“ bylo semestrální, nebo roční, v závislosti na smlouvě společnosti vůči věřitelům (je tedy možné, že důvodem pro Apardovu cestu do Florencie, kam s sebou vzal i „ležáka“ – dlužníka, bylo oznámení o rozpadu *socii de florentia* a vyplacení věřitelů.¹³⁰ Autor se stejně jako většina dalších Italů věnuje v článku převážně působení *soci* v italském prostoru nebo v západní Evropě (Barcelona, Bruggy, Londýn a Paříž).

5. Cesta do Čech

Neexistuje bohužel záznam, který by mohl osvětlit jak a v jakém složení Florent'ané do Čech dorazili. Není pravděpodobné, že přijelo pouze trio Florent'anů. Představované srovnání začne simulací možné podoby karavany, či průvodu, který do Čech cestoval. Na základě komparace s chováním kupců z cechu *Calimala* se nejspíše jednalo o početnou karavanu. Při-

¹²⁹ TOGNETTI, Sergio: *Le compagnie mercantili-bancarie Toscane e i mercanti finanziari Europei tra metà XIII e metà XVI secolo*. Archivio storico italiano. Firenze 2015, s. 692.

¹³⁰ IBID., s. 693.

počteme-li zjištění Josefa Šusty, že Florent'ané s sebou kromě znalostí mincovních systémů a kontaktů, přivezli i finance nezbytné pro realizaci díla¹³¹ musíme dojít k závěru, že taková karavana musela být střežená ozbrojeným doprovodem a celá její trasa pečlivě naplánována. Počítalo se zřejmě i s ubytováním na trase.

Budeme-li předpokládat, že do Čech přicestoval florentský kapitál, bude možné potvrdit i domněnky, že tyto finance Florent'ané použili na pronájem úřadu mistrů mince krále Václava II,¹³² nebo na nákup nemovitostí. Na základě pohybu kapitálu finančního charakteru ve sledovaném období, lze také navrhnout, že peníze nevezli přímo z Florencie, ale získali je v některé z bankovních nebo obchodních poboček v říši nebo v Benátkách, které byly centrem obchodu a kde působilo mnoho florentských bankéřů a obchodníků a kde měli sledované florentské cechy své permanentní konzuly.¹³³ Pramenné doložení pro takový závěr však není.

¹³¹ PAULOVÁ, Milada – ŠUSTA, Josef – TAUER, Felix: *Středověk vrcholný a stárnoucí*. Praha 1942, s. 449.

¹³² Ke stejnému závěru došel i Libor Jan, který jako srovnávací model použil konsorcium rodiny Nerli ve Švábsku. Příbuzný mužů z tohoto konsorcia jménem Spicchius de Alleis byl pro rok 1304 mistrem mince ve Florencii a jeho syn Guido pro následné období prubířem. Libor Jan také uvedl, že finance, které Florent'ané měli přivést, mohly sloužit k pronájmu a vstupnímu kapitálu podnikání a mincovní reformy. Viz JAN, Libor: *Václav II., král na stříbrném trůnu*, s. 517.

¹³³ MUELLER, C. Reinhold: *Mercanti e impenditori fiorentini a Venezia nel tardo medioevo*. In: *Società e Storia*, 1992, s. 29.

7) Po stopách florentského konsorcia

1. výsostném původu rodiny Donati z Florencie, která jest stará krví, šlechtěná svou vlastí, jasná svými činy...¹³⁴

Mezi významné florentské rodiny, jejichž členové ovlivňovali hospodářství evropských panovníků, patřila jistě i rodina Donatiů. O zahraničních misích Donatiů hovoří např. práce Richarda Goldthwaitea. Ve svém výzkumu prokázal působení Florent'ánů, a jejich zapojení se, do měnových, či finančních akcí a reforem, např. v Dublinu, kde do roku 1290 působil jistý James Donati. Goldthwaitovi neunikl ani pobyt Florent'ánů na českém královském dvoře.¹³⁵ Přejal však informace z klasického díla Roberta Davidsohna (*Geschichte von Florenz*).¹³⁶

Tato část pojedná o původu sledované rodiny Donati a jejího zástupce na pražském dvoře, Aparda Donatiho. Rodina patřila k politické frakci guelfů,¹³⁷ což se jim stalo roku 1260, po bitvě u Montaperti, osudným. I přes velkou ekonomickou sílu byla rodina z Florencie vyhnána vítěznou frakcí ghibellinů. Během let v exilu utrpěli synové Foresse di Vinciguerra Donatiho, jmenovitě Simone, Buoso a Taddeo, ztráty na majetku ve městě i mimo něj. Ztratili dvě věže (*casa-torre*) ve čtvrti S. Maria Alberighi,¹³⁸ jednu věž a dva paláce (opevně-

¹³⁴ *E antichità di sangue, nobiltà di patria, chiarezza di cose fatte & testimoni di Scrittori possono rendere una famiglia nobile, nobilissima farà reputata la casa de Donati, in cui tutte queste cose abbondevolmente concorsero*, viz AMMIRATO, Scipione: *Delle famiglie nobili fiorentine*. Bologna 1615, s. 178.

¹³⁵ GOLDTHWAITE, Richard: *Economia fiorentina*, s. 365.

¹³⁶ DAVIDSOHN, Robert: *La storia di Firenze VI*. Firenze 1957.

¹³⁷ *Nuova cronica di Giovanni Villani*, s. 217.

¹³⁸ Jejich existenci potvrzuje *Nuova cronica di Giovanni Villani*, s. 255.

né domy) spolu se dvěma mlýny v oblasti *S. Pier di Quintole* a v neposlední řadě další nemovitosti v místě *S. Pier Maggiore*.¹³⁹ Samotné místo, kde hlavní linie Donatiů žila, se nazývalo *Porta San Piero*.¹⁴⁰ Z exilu se hlavní rodová větev vrátila dva roky po vítězství guelfů u Beneventa roku 1266.¹⁴¹ Rodina měla tři druhy příjmů a nikdo z ní nevykonával „svobodná povolání“, jako např. právník. Vlastnila dílny a nemovitosti ve městě, byla členem cechu obchodníků a kupců *Arte di Calimala*,¹⁴² inkasovala výnosy z vlastnictví rozsáhlých pozemků a mlýnů a mnoho jejích členů se proslavilo na válečném poli. Její dominance ve Florencii upadla po zavraždění pana Corsa Donatiho, dle Compagniho nejmocnějšího muže města.¹⁴³ Ten

¹³⁹ Kronikáři zaznamenali převážně majetkové ztráty. Spolu s prameny, které dokazují činnost Donatiů v cechu *Calimala*, lze konstatovat, že jejich podnikání bylo majetkového a obchodního charakteru.

¹⁴⁰ *Cronaca fiorentina di Marchionne di Coppo Stefani, Rubrica 35* - Come Firenze si notnb a qurtiere e chi trono i cittadini di familie e di nome, e dove stavano-*, s. 21.

¹⁴¹ PASSERINI, Luigi (ed.): *Donati*. ASF, mms 3, 171–2b. s. 187. Vítězství guelfů neznamenalo vyhnání ghibellinů z Florencie. Umožnilo však návrat velkých guelfských rodin z nuceného exilu. Rodina Donati se vrátila roku 1268, viz PIATTOLI, Renato: *Donati*. Enciclopedia Dantesca. [cit. 30. 4. 2017].

¹⁴² Úřad konzula cechu zastávali na základě studie Giovanni Filippiho pouze dva členové sledované rodiny Donati. Jacopo Donati pro rok 1236 a Giovanni Donati pro rok 1293. Společníky a majoritními zastánci těchto úřadů byli členové rodin Bardi, Altoviti, Cavalcanti nebo Frescobaldi. Viz FILIPPI, Giovanni (ed.): *L'arte dei mercanti di Calimala*, s. 39.

¹⁴³ Corso Donati byl významným politikem, rytířem a vůdcem černých guelfů ve Florencii. Narodil se kolem roku 1250 (jistě ne po roce 1253). Zastával mnoho funkcí mezi nimi např. *podestà* v Parmě a Pistoii. Spolu s Rossem della Tossou, Pazzinem Pazzim, Geri Spinim a Bettem Brunelleschim, tedy kapitány černých guelfů, uzmuli moc ve Florencii roku 1304. Na bitevním poli se proslavil ve válce s Arezzem v říjnu 1286. Více např. SESTAN Ernesto: *Corso Donati*. Enciclopedia Dantesca, 1970. [cit. 30. 4. 2017]; RAVEGGI, Sergio: *Donati, Corso*. Dizionario Biografico degli Italiani, Volume 41, 1992. [cit. 30. 4. 2017].

vedl frakci černých guelfů proti opozičním guelfům bílým, během bojů o vládu nad florentskou Signorií. Corso spolu se svými tehdejšími společníky, Gerim Spinim, Bettem Bruneleschim, Pazzinem Pazzim, a Rossem della Tossou, dokonce roku 1304 ovládl florentskou Signorii.¹⁴⁴ Bohužel pro Donati byla jeho osudem smrt. Na nařízení Podesty byl roku 1308 odsouzen jako zrádce lidu, vystopován v klášteře *San Salvia* a proklán oštěpem.¹⁴⁵ Villaniho kronika nabízí i další informace o činnosti rodiny Donati. Kronikář samozřejmě reflektoval spory s opoziční „bílou“ rodinou Cerchi. Rétorika nad tím, která rodina byla starší a čí obchod rozsáhlejší, bylo, mimo jiné, také jablkem sváru mezi znesvářenými rodinami Donatiů a Cerchiů (Donatiové patřili k *il primo popolo*). Villani také uvedl výčet rodin, které byly na straně Donatiů.¹⁴⁶ Zmíníme například rodinu Spiny, působící v dnešní Bratislavě. Pojednal i o vendetě z února 1310, kdy Donatiové zabili Corsova dřívějšího společníka Betta Bruneleschiho.¹⁴⁷ O mstách a vendetách informoval i Compagni, který zaznamenal zabití Simoneho Donatiho pod *Ponte ad Affrico*.¹⁴⁸

¹⁴⁴ *Cronaca fiorentina di Marchionne Coppo Stefani*, s. 80.

¹⁴⁵ IBID.: *Rubrica 264** - *Come morì messer Corso Donati*, s. 100.

¹⁴⁶ IBID.: *Rubrica 220**, s. 80. Kromě Donatiů patřily k černým guelfům rodiny Buondalmonti, Gianfigliuzzi, Brunelleschi, Agli, Acciaiuli, Manieri, Bagnesi, Tornaquinci, Bisdomini, Spini, Pazzi a všechny další, které nebyly spjaty s Cerchi, a které se řadili ke guelfským rodinám ve Florencii. Bílým byli nakloněni zbyví ghibellinské rodiny a bílí guelfové např. Nerli, Mozzi a Cavalcanti. Je zajímavostí, že se po nástupu Lucemburků v Čechách změnila orientace Václava II. na černé guelfy (Donati) na najímání bankéřů a kupců z řad guelfů bílých (Mazzi). S lucemburskou aspirací získat říšský trůn se takové jednání jeví zcela logickým, nehledě na fakt, že děd Karla VI. Jindřich VII. na svém dvoře florentské finančníky a kupce z řad bílých guelfů vydržoval.

¹⁴⁷ *Nuova cronica di Giovanni Villani*, s. 668.

¹⁴⁸ *La Cronica fiorentina di Dino Compagni*, s. 40.

Další informace o rodině Donatiů nabídl až roku 1615. Scipione Ammirato, který sepsal dílo *Delle famiglie nobili fiorentine*, které věnoval *al serenissimo Cosimo secondo, Granduca di Toscana quarto etc.*¹⁴⁹ Explicitně potvrzuje, že Donati byla stará a vážená florentská rodina. V knize nalezneme také vzácný genealogický strom Donatiů. Pro autora florentského původu byla přirozeně nejdůležitější linie rytíře a pána Simoneho Donatiho a jeho syna, nejslavnějšího muže Florencie, rytíře a pána Corsa Donatiho. Ammirato se v záznamech věnuje nejvíce válkám, udatným činům a diplomacii rodiny v rámci Itálie, které nabyly převážně v kronikách. Více informací o majetcích a podnikání rodiny Donatiů přinesl až v 19. století Luigi Passerini. Na základě neuvedených pramenů dohledal zmínky o podnikání, resp. pozemkovém vlastnictví Donatiů k roku 1186. Pro tento rok Passerini vysledoval zdědění pozemků Vinciguerrou Donatim v oblasti *il Pantano* u Florencie. Pozemky charakterizoval jako rozsáhlé a rozmanité, s bažinatou oblastí kolem bystřičky *Mugnone*. Na těchto pozemcích dal Vinciguerra vystavět útulek pro malomocné tzv. *leprosario*, které poté rozšířili jeho potomci Buoso a Foresse Donatiovi.¹⁵⁰

Genealogický strom, uvedený v Ammiratově díle, přisoudil Taddeově linii syna Apar-da. Přičteme-li záznam kronikáře Petra Žitavského o příchodu Florent'anů Rinieriho (hlava společnosti), Apar-da a Cina na český královský dvůr a finální znění pečeti, kterou král Václav II. obdařil Apar-da titulem *camerarius regni*: *+Sigillum Apar-di (filii) domini Thadei Donatis*, kterou nejnověji dokázal takto přečíst Libor Jan,¹⁵¹ dostaneme potvrzení, že Apar-do působící

¹⁴⁹ PIATTOLI, Renato: *Donati*. [cit. 30. 4. 2017].

¹⁵⁰ PASSERINI, Luigi: *Curiosità storicoartistice fiorentine*, s. 58.

¹⁵¹ Pečeť Apar-da di Taddea Donatiho pochází z listiny, kterou jej král Václav obdařil titulem *camerarius regni*, lze ji číst jako *+Sigillum Apar-di (filii) domini Thadei Donatis* (Pečeť pána Apar-da syna pána Thadea (Taddea) Donatiho). Nejnověji viz JAN, Libor: *Václav II., král na stříbrném trůnu*, s. 507.

v Čechách, měl otce jménem Taddeo (Thadeo). Tento Taddeo byl bratrem pána a rytíře Simona Donatiho, a také strýcem slavného *il barone* Corsa Donatiho. Takovýto konstrukt se v české literatuře objevuje zřejmě poprvé, jelikož jak Libor Jan, tak i další nepřikročili k detailnější analýze rodiny Donatiů (Libor Jan nazval Aparda pouze Corsovým blízkým příbuzným a na rodinu se ve své práci zaměřil pouze okrajově). Díky studiím G. Filippiho¹⁵² o poměrech ve florentských ceších, jsme schopni zjistit v jaké fázi života Apardo do Čech pravděpodobně přišel. Dle statut cechu *Calimala* muselo být muži, jenž vykonával jakoukoli funkci v cechu více jak třicet let.¹⁵³ To logicky koresponduje i se vzděláním, kterého členové konsorcia museli dosáhnout. Apardo byl v Čechách součástí společnosti, která realizovala měnovou reformu založenou na stříbrné rudě, stejně jako ražbu stříbrného groše a jeho částí. Petr Žitavský uvedl, že šlo o muže zkušené svého řemesla.¹⁵⁴ Lze tedy předpokládat, že Apardo byl nejdříve v cechu *Calimala*, ze kterého se nám známou cestou přesunul do finančního úřadu *Zecca*, byť pramenné podložení tohoto tvrzení opět chybí.

Do *Zecca* bylo vždy na jeden semestr, a nikdy jinak, vybráno po jednom muži z řad cechů *Arte di Calimala* a *Arte del Cambio* (Donati lze doložit pouze v *Calimala*. Lze se tak domnívat, že konsorcium v Čechách bylo složeno podobně jako florentský finanční úřad *Zecca*, z jednoho bývalého člena cechu *Calimala* (Aparda) a jednoho z cechu *Cambio* (Rinieri); zařazení Cína (Cyna) je složité, jelikož chybí dostatek pramenů). Společně s dalším byrokratickým a činným aparátem dohlížela *Zecca* na ražbu mincí ve Florencii, mezi nimiž byla

¹⁵² FILIPPI, Giovanni (ed.): *L'arte dei mercanti di Calimala*, s. 37.

¹⁵³ RENARD, Georges: *Une corporation*, s. 22.

¹⁵⁴ *Kronika Zbraslavská*, s. 80.

i mince zvaná „stříbrný groš“ (*grosso d'argento*),¹⁵⁵ jehož soustava sloužila, dle autora této práce, nejen coby vzor pro vznik groše tourského, ale i pražského, a to ne ani tak designem, jako spíše výrobním postupem a dělením a směnou. Je nasnadě, že Apardo znal z rodného města problematiku měnových systémů založených na stříbre. Možno tak doplnit Josefa Žemličku, který uvedl, že Florentinové užívali minci zlatou (což podle něj svědčí o vysoké úrovni jejich mincovnictví a ekonomiky) informací, že florentské konsorcium v Čechách vycházelo ze stabilní měnové soustavy založené na stříbre (kterážto vypovídá o vysoké úrovni, stabilitě a *know-how* florentské ekonomiky a mincovnictví mnohem více) a především, že s jistotou byly florentské grošové soustavy vzorem pro evropské - zaalpské groše.¹⁵⁶ Zlaté měny se z numismaticko-hospodářského pohledu užívalo převážně při vysokých platbách.¹⁵⁷ Josef Žemlička pravděpodobně pouze chtěl poukázat na vysokou úroveň florentských mistrů mince, a ne přímo rozebírat soustavu, kterou užíli.

Jak bylo zmíněno v úvodu práce, několik českých historiků v čele s Josefem Šustou, Liborem Janem a Josefem Žemličkou, dokázalo sledovat počínání Aparda Donatiho v Čechách. Jejich práce je v mnohém obdivuhodná a doposud nepřekonaná (hlavně v případě

¹⁵⁵ V Čechách fungovala podobná instituce, o které nejlépe informoval J. Šusta: *Cambium, peněžní krámeč přičleněný k dílně, v němž se soustředí obrat obchodní. Zde se mění starý peníz za nový a přijímá kov ražebný, stříbro i rýžovné zlato. Odtud se dozírá na trh, aby neobcházel mince a netrpěl penězokazi (...). Tento krámeč mohl spravovat pro komoru královskou její prokurátor (...) ve druhé polovině 14. století převládl zvyk pronájmu na jeden rok (odděleně na Moravě a v Čechách) konsorciu zámožných obchodníků známých jako „magistri monetarum“.* Tento úřad lze ztotožnit se *Zecca*, dokonce i pojmenování představených úřadu *magistri monetarum*, či *maestri della moneta* je stejné. Viz ŠUSTA, Josef: *Soumrak Přemyslovců*, s. 545.

¹⁵⁶ ŽEMLIČKA, Josef: *Království v pohybu*, s. 384.

¹⁵⁷ CIPOLLA, Carlo Maria: *Il fiorino*, s. 17.

Josefa Šusty). Autoři dokázali své teorie podepřít dostupnými prameny, načež nyní víme, že společnost, ve které Apardo Donati figuroval, držela v Čechách a snad i ve střední Evropě vysoké pohledávky vůči šlechtě i panovníkovi.¹⁵⁸ Apardo dále obdržel z rukou panovníka důležitý úřad *camerarius regni*, ve kterém nahradil Tasa z Vizmburka coby královského podkomořího roku 1304.¹⁵⁹ Díky studii Dany Dvořáckové Malé víme, že úřad královského podkomořího byl úzce spjat s přístupem k panovníkovi a hlavně se správou pozemků, v případě Aparda se jednalo o panství černoohorské.¹⁶⁰ Společně se svými druhy také vlastnili od roku 1301 mlýn na Svratce, obec Dornych a další pozemky, rybníky a domy v Brně. Tento majetek prodali na počátku roku 1305 brněnskému měšťanu, řezníku Janovi. Na základě této majetkové listiny lze podat srovnání s majetkovými državami a podnikáním rodiny Donati ve Florencii.

Pozemkové vlastnictví a s ní spojená činnost tedy byla Apardovi vlastní i v českém prostředí.¹⁶¹ Když se po králově smrti společnost rozešla, pokusil se Apardo získat peníze zpět. Při své cestě do Florencie si dokonce vzal jednoho šlechtice coby rukojmí (tzv. ležáka). Bohužel kvůli italské zkomolenině jména a vybledlé barvě inkoustu nebyli historikové schopni zatím přesně zjistit znění záznamu.¹⁶² Ještě k roku 1316 dlužil Jan Lucemburský, který pře-

¹⁵⁸ IBID., s. 504–505.

¹⁵⁹ JAN, Libor: *Václav II., král na stříbrném trůnu*, s. 457.

¹⁶⁰ DVOŘÁČKOVÁ MALÁ, Dana: *Královský dvůr*, s. 110.

¹⁶¹ (...) *Prodali svůj dědičný majetek před Brnem se vším příslušenstvím, totiž s rychtářstvím, poli, lesy, háji, zahradami, sady, vodami, pastvinami, rybníky, rybolovy a mlýnem s deseti koly (...) za 330 hřiven pražských grošů moravské váhy.* Viz JAN, Libor: *Václav II., král na stříbrném trůnu*, s. 506.

¹⁶² Více viz IBID., s. 514.

jal dluhy posledních Přemyslovců, florentskému konsorciu 28 tisíc hřiven.¹⁶³ Opět díky práci Libora Jana, který analyzoval záznamy z benátské pamětní knihy pro rok 1325, víme, že Apardo dožil v Benátkách, poté co svůj tamní majetek odkázal republice.¹⁶⁴

2. Neznámý Rinieri Langrù? Hlava společnosti

Rinieri (v pramenech jmenován také jako Reiner, Reinhardus, Ruenhero), o jehož příchodu do Čech nás zpravila kronika Petra Žitavského, byl s velkou pravděpodobností hlavou společnosti Florent'anů, působících na dvoře krále Václava II.¹⁶⁵ Následující pasáž zhodnotí aktuální stav bádání nad kořeny, vazbami a původem tohoto muže. Jeho počínání v Čechách bylo historiky, především Josefem Šustou, na kterého navázal Libor Jan, dobře zpracováno. Stále je však možné bádát a sledovat jeho kořeny ve městě nad Arnem. Pokud by se bádání posunulo kupředu, bylo by možné Rinieriho nejen zařadit do konkrétní rodiny z Florencie, a na tomto základě pak vyvodit zaměření a vliv oné rodiny, ale také sledovat vazby na papeže, či evropské panovníky. Rinieri tak s velkou pravděpodobností hrál důležitou roli nejen v měnové reformě, ale také v zahraniční politice krále Václava II.

O zařazení Rinieriho do florentské rodiny finančníků Peruzzi se roku 2006 definitivně pokusil Libor Jan. Čeští historikové a historičky, se s tímto závěrem spokojili takřka na celou dekádu od vydání práce *Struktury panovnické moci*.¹⁶⁶ Ke spojení Rinieriho se jménem Peruzzi došlo pravděpodobně za užití genealogického stromu rodiny. V genealogii je uvedeno

¹⁶³ŽALUD, Zdeněk: *Financiers*, s. 61.

¹⁶⁴JAN, Libor: *Václav II., král na stříbrném trůnu*, s. 515.

¹⁶⁵*Proto poslal král do Florencie a povolal pečlivé odborníky, totiž Reinharda (...).*

Viz *Kronika Zbraslavská*, s. 198.

¹⁶⁶JAN, Libor: *Václav II. a struktury panovnické moci*. Brno 2006, s. 304.

několik Rinieriů, avšak po důkladném probádání je jisté, že ani jeden z nich nebyl Rinieri působící v Čechách. Badatele mohl zmást i fakt, že strom uvádí spojení rodiny Peruzzi s Donatiovými prostřednictvím Giotta Peruzziho, který pojal za manželku Giovannu di Geri Donatiovou,¹⁶⁷ příbuznou Rinieriho společníka v Čechách Aparda Donatiho. Pro tento závěr bylo nuancí také podnikání rodiny Peruzzi ve finančnictví. Díky edici Armanda Saporioho, kterou využil také Libor Jan víme, že Giotto Peruzzi spolu se svým synovcem Rinierim (nelze ztotožnit s Rinierim v Čechách) založil roku 1331 soukromou finanční společnost, která půjčovala dokonce i francouzskému králi. Obě rodiny byly také na straně černých guelfů. Lze mluvit i o možném podnikatelském, či hospodářském spojení, jelikož Peruzziovi, coby příslušníci cechu bankéřů a směnárníků (*Arte del Cambio*), měli výsadní místo ve florentském finančním úřadu *Zecca*, kde se s Donatiovými mohli přímo potkat (pramenný podklad takového tvrzení nalézt pravděpodobně nelze, jelikož soupisy úředníků *Zecca* jsou před rokem 1300 jen zlomkovité. Řadu pramenů zničil povodně a další katastrofy, které v průběhu staletí otřásl florentským archivem). Po předložení hypotézy o příslušnosti Rinieriho k rodině Peruzziů, přišel Marco Veronesi, věnující se problematice florentských finančníků převážně v německém prostoru s analýzou aktivity finančníků Macci, kteří se pohybovali v jihozápadní části Říše a byli rovněž zastánci černých guelfů. Veronesi usoudil, že Rinieri mohl patřit do této rodiny.¹⁶⁸ Veronesiho teorii reflektoval opět Libor Jan, který ale při pokusu o progres v bádání ztotožnil rodinu Macci s rodinou Mazzi

¹⁶⁷ SAPORI, Armando (ed.): *I libri di commercio dei Peruzzi*. Firenze 1935. (Genealogický strom není paginován, nachází se na začátku edice).

¹⁶⁸ VERONESI, Marco: *Heinrich von Luxemburg und die italienische Hochfinanz*. In: WIDDER, Ellen (ed.): *Vom luxemburgischen Grafen zum europäischen Herrscher*. Neue Forschungen zu Heinrich VII. Luxemburg 2008, s. 212–219.

(obě rodiny v té době ve Florencii existovaly), jejíž člen Verius Mazzi působil v Kutné Hoře na konci dvacátých let. Obě tyto teorie však Libor Jan ve své publikaci Václav II. král na stříbrném trůně zavrhl.¹⁶⁹ Problémem již zůstane, že mnoho autorů jeho tehdy „neomylné“ závěry o původu Rinieriho přejalo a publikovalo.¹⁷⁰ Výhodiskem tohoto zhodnocení současného stavu bádání je poukázání na omyly badatelů, které i přes své nedostatky přinesly ve studiu florentského konsorcia značný progres.

Poslední florentské bádání představuje novou hypotézu. Prozatím nikdo z autorů bádajících nad původem florentského konsorcia nepoužil pramene *Prioristà fiorentino storico*. *Prioristà* je soupis úředníků města Florencie, kteří byli počínaje rokem 1281 zaznamenáni ve funkci *priore* a významných událostí z období jejich, dva měsíce trvajících, mandátů. Soupis *priore* však vznikl až od sedmdesátých let 14. století z popudu florentské n. *Priore* byl titul udělován vrcholným zástupcům florentských cechů tzv. *Arte*. Zpočátku byli voleni převážně zástupci vrcholného měšťanstva nazývané *il popolo grasso*, kteří patřili do cechů kupců, bankéřů a směnárníků nebo obchodníků s vlnou. *Priore* byla vrcholná politická funkce. Nad nimi stál jen tzv. vlajkonoš spravedlnosti *gonfaloniere della giustizia*, který kolegiu priorů předsedal. Součástí zápisu bylo útržkovitě i uvedení notáře signorie. Kromě výčtu jmen priorů, vlajkonošů spravedlnosti, či notářů byly pro naše bádání důležité pasáže, kde autoři *Prioristà fiorentino storico* uvedli dějinné události, byť s odstupem několika desetiletí. Pro tyto záznamy požívali jim známé prameny florentské provenience.

Analyzovaný text *prioristà* zní: *Addì 16. di Gennajo in Roma la solenne Coronazione di Papa Bonifazio VIII. In tale occasione la gloria de' Fiorentini si manifestò a tutto il Mon-*

¹⁶⁹ JAN, Libor: *Václav II., král na stříbrném trůnu*, s. 514.

¹⁷⁰ Např. ZAORAL, Roman: *České země a Benátky*, s. 87.

*do; imperciocchè da dodici Principi furono mandati ad offequirlo dodici Ambasciatori, e questi tutti Fiorentini, che secondo i Diari di que' tempi sono gli apresso. Dall'Imperadore Vermiglio Alfani (...) Dal Re di Boemia, Rinieri Langrù (...) Da signor Gherardo di Camerino, Cino Diotisalvi (...) e dalla repubblica di Firenza Palla Strozzi. Per la qual cosa dicesi, che il papa ebbe a dire, che nelle cose umane la Nazion Fiorentina era il quinto elemento.*¹⁷¹

Vzhledem k faktu, že byl tento pramen sepsán až v osmé dekádě 14. století, musel zákonitě mít pramenný vzor, podle kterého do něj byly informace zaznamenány. Inspirací mohlo být dílo Danta Alighieriho *Božská komedie*, kde Florent'an poměry v Čechách komentoval. Navíc byl současníkem anabáze florentských finančníků do Čech. Se zněním textu z *prioristà* byl jistě seznámen i Christophoro Landini, florentský humanista a komentátor Dantova odkazu, který v komentáři Danteho komedie v podkapitole o významných Florent'anech pojednal o svýchruzích, kteří působili na dvorech evropských panovníků a šlechticů. Landini jako první označil Rinieriho jako zástupce Florencie na dvoře českého krále. Text, který Landini zaznamenal se zcela shoduje s opisem v *prioristà*. *Prioristà* i Landini tedy Rinieriho titulovali přízviskem Langrù.¹⁷² Jméno je uvedeno v pasáži *Fiorentini eccellenti in eloquentia* (Florent'ané skvělí ve výřečnosti) ve společnosti dalších Florent'anů řazených postupně od služby pro císaře (Vermiglio Alfani),¹⁷³ krále Francie (Musciatto Franzesi), Anglie (Ugolino da Vicchio), Čech (Rinieri Langrù), císaře Konstantinopole (Simone de Rossi) až k vyslancům v Pise a menších italských panstvích. Zaznamenaných bylo celkem dvanáct.

¹⁷¹ *Prioristà fiorentino storico*, s. 31–32.

¹⁷² (...) *del Re di Boemia Rinieri Langrù* viz LANDINI, Christophoro: *Dante Alighieri Fiorentino historiado*, s. 8. Taktéž MINI, Paolo: *Diffesa della città di Firenze et dei Fiorentini*. Firenze 1577, s. 186.

¹⁷³ Rinieriho současník z bankéřské rodiny Alfani z Florencie (čtvrť San Giovanni) Vermiglio působil na dvoře císaře Jindřicha VII. Lucemburského.

Důvodem uvedení jmenovaných byla jejich účast na korunovaci (*incoronazione*) papeže Bonifáce VIII. 24. prosince 1294.¹⁷⁴ Využití Rinieriho služeb v zahraniční politice a diplomacii potvrzuje Václavovu touhu po získání polského a později i uherského trůnu. Do boje o papežský stolec se český panovník zapojil již během sedisvakance trvající od dubna 1292 do června 1294. Tehdy do Říma vyslal svého zástupce, muže znalých římských poměrů, mistra Alexia, aby dojednal sňatek Václavovi dcery Jitky s Gentilem Orsinim. Orsiniové byli významnou římskou senátorskou rodinou aspirující i na papežský úřad. Jednání ovšem dopadla v neprospěch českého panovníka a mistr Alexius navíc svěřený finanční kapitál zpronevěřil.¹⁷⁵ Papežem byl navíc zvolen zmíněný Bonifác VIII., který na uherský trůn podporoval dynastii Anjouovců. Je tedy možné, že Václav reagoval na politický vývoj vysláním Rinieriho do Říma, kde Florentin Václavův majestát při papežské korunovaci zastupoval.

Vyvstává otázka, zda rodina Langrù ve Florencii existovala. Přímo ve městě se totiž taková rodina nenacházela. Lze tedy navrhnout, že anonymní autoři Rinierimu přisoudili přezdítku, za kterou se jeho původní jméno skrývá. Srovnání s dalšími uvedenými muži, ale tuto možnost popírá, jelikož Vermiglio Alfano, Musciato Franzesi i další byli zapsáni svými vlastními jmény, nikoli přezdívkami. Zajímavá může být analogie s Musciattem Frenzesi (vlastním jménem Giovanni Paolo Francesi, nebo Ciampolo, také Muche), který pobýval spolu se svým

¹⁷⁴ *Addì 16. di Gennajo in Roma la solenne Coronazione di Papa Bonifazio VIII. In tale occasione la gloria de' Fiorentini si manifestò a tutto il Mondo; imperciocchè da dodici Principi furono mandati ad offequirlo dodici Ambasciatori, e questi tutti Fiorentini, che secondo i Diari di que' tempi sono gli apresso. Dall'Imperadore Vermiglio Alfani (...) Dal Re di Boemia, Rinieri Langrù (...) Da signor Gherardo di Camerino, Cino Diotisalvi (...) e dalla repubblica di Firenze Palla Strozzi. Per la qual cosa dicesi, che il papa ebbe a dire, che nelle cose umane la Nazione Fiorentina era il quinto elemento.* Viz LANDINI, Christophoro: *Dante Alighieri Fiorentino historiado*, s. 8; *Prioristà fiorentino historico*, s. 31–32; MINI, Paolo: *Diffesa*, s. 188.

¹⁷⁵ CHARVÁTOVÁ, Kateřina: *Václav II.*, s. 144.

bratrem Albizzim (Bicciom, Biche) na dvoře francouzského krále Filipa IV. Prameny francouzského prostoru poukazují na Musciattovo působení v Paříži již mezi lety 1281–1283. Rodina Franzesi nepocházela z Florencie, ale žila v jejím okolí.¹⁷⁶ Lze se tak domnívat, že Rinieriho případ byl podobný.

Fakt, že Musciatto Franzesi i Rinieri Langrù byli součástí dvanácti členné delegace Florentinů, zastupujících krále a knížata uvedené výše, na korunovaci papeže Bonifáce VIII. vede k závěru, že Rinieri byl součástí českého královského dvora již před polovinou prosince 1295 (podle florentského kalendáře kde nový rok začíná 25. března), z kterého pochází záznam v *prioristà* resp. již dříve než v prosinci 1294 (podle římského kalendáře), kdy proběhlo dosazení papeže Bonifáce VIII. Rinieri se tak pravděpodobně vrátil z Čech do Itálie, aby byl ceremoniálu přítomen. Prameny české provenience k podpoře takovéto teorie chybí.

Na základě objevených florentských pramenů *prioristà* a Landiniho předmluvy, můžeme navrhnout konstrukt, který upřesní, kdo byl Rinieri. Byl-li Rinieri vyslancem českého krále na papežské korunovaci, mohl v rámci svého pověření Václavem II., přivést do Čech Aparda Donatiho a Cina „lombardského“, se kterými vytvořil finanční a obchodní konsorcium. Můžeme také spojit dohromady několik hypotéz, které na sledované téma existují. Rinieri se v Čechách nacházel před Bonifácovou korunovaci v prosinci roku 1294 a účastnil se hospodářské politiky země. Byl starší třiceti let, jinak by nemohl, dle zákonů své vlasti, nabýt potřebné zkušenosti například v cechu, nebo v jiné soukromé společnosti orientované na finanční sektor.¹⁷⁷ Byl vyslancem Václava II. do Říma roku 1294 a na zpáteční cestě vytvořil kon-

¹⁷⁶ ASTORRI, Antonella: *Franzesi, Giovanni Paolo detto Musciatto*. Dizionario Biografico degli Italiani, vol. 50, 1998. In: [cit. 15. 4. 2016].

¹⁷⁷ SAPORI, Armando: *La cultura del mercante medievale italiano*, s. 157

sorcium společně s Apardem Donatim, který patřil do florentských obchodnických kruhů a měl znalosti potřebné ke zřízení *Zecca* a Cinem „lombardem“, jehož původ se pokusí autor rozebrat níže, který mohl být finančníkem, kupcem, notářem nebo specialistou na výrobu mince. Pravděpodobně byl Cino z tohoto tria nejmladší. Všichni tři prokazatelně patřili k politické frakci černých guelfů, což potvrzuje spolupráci mezi florentskými rodinami i v zahraničí. Pokud Václav II. vyslal do Florencie poselstvo, jak uvádí Petr Žitavský (*Proto poslal král do Florencie a povolal pečlivé odborníky, totiž Reinharda, Alfarda a Cynona Lombardského, kteří měli v těchto záležitostech tak velikou zkušenost, že mohli s prospěchem řídit věc tak důležitou.*),¹⁷⁸ mohlo se jednat o družinu, která měla zabezpečit přesun kapitálu, který Florentinové, dle Josefa Šusty, do Čech přivezli.¹⁷⁹

Rinieri se tak mohl mezi lety 1295–1299 pohybovat ve Florencii, kde sháněl finance potřebné k pronájmu mincovního úřadu v Čechách. Celý program mincovní reformy (stavba centrálního finančního úřadu *Zecca*, později nazvaného Vlašským dvorem, rušení a centralizace dosavadních mincoven a výroby měny do Prahy a později do Kutné Hory) však musel být spuštěn již dříve, tedy před Rinieriho odjezdem do Říma. Lze také předložit další důkaz proti konstruktu Josefa Šusty, který předpokládal, že se do jednání mezi Václavem II. a Florentinany zapojil Petr z Aspeltu, který se v roce 1299 pohyboval na Apeninském poloostrově. Jak nejnověji poukázal Libor Jan, Petr z Aspeltu byl na své cestě do Říma, plně ve službách římského krále Albrechta Habsburského.¹⁸⁰ Nepravděpodobným se zdá i tvrzení, že by jednání vedl soukromě, protože složením konsorcia byl spíše pověřen Rinieri Langrù.

¹⁷⁸ *Kronika Zbraslavská*, s. 198.

¹⁷⁹ PAULOVÁ, Milada – ŠUSTA, Josef – TAUER, Felix: *Středověk vrcholný a stárnoucí*, s. 449.

¹⁸⁰ JAN, Libor: *Václav II., král na stříbrném trůnu*, s. 516.

Oba analyzované prameny *prioristà fiorentino istorico* i Landiniho předmluva k Božské komedii z komplexu Dantova díla nazvaná „slavný Florent’an“ *fiorentino historiado* (myšlen Dante) potvrzují závěr Libora Jana, který předpokládal Petrovu neúčast při jednání s Florent’any i Rinieriho působení v Čechách před rokem 1300. Nalezené prameny tak jeho teorii činí pravděpodobnější. Pramenem, který Libor Jan analyzoval a který jej k domněnce o působení Riniera, či celého konsorcia v Čechách před rokem 1300 pravděpodobně dovedl, byla kupní smlouva datovaná do dubna roku 1300 o koupi pozemků Florent’any u Brna. Ta jen přidává na důvěryhodnosti celé teorii o zapojení se Rinieriho do chodu království již před tímto datem. Cesta z Florencie do Čech totiž zabrala více než několik týdnů, či měsíců a Florent’ané jistě necestovali v zimě. Museli se tedy v Čechách pohybovat nejpozději na podzim roku 1299. Spuštění ražby pražských grošů se datuje až do června roku 1300 a pokud nakupovali nemovitosti na jaře toho roku museli se v Čechách nacházet minimálně již od podzimu 1299, jelikož výběr nemovitosti, sepsání smlouvy a další důležité formality zabrali také minimálně několik týdnů.

Že do Čech Florent’ané přivezli vlastní kapitál je možno potvrdit zmíněnou kupní smlouvou k nemovitosti v obci Dornych u Brna v dubnu 1300. Tehdy brněnský měšťan Henning listinou z 2. dubna roku 1300 prodal, *se svolením své ženy a potomků svůj mlýn na řece Svatce spolu s polnostmi, zahradami, výplatami, štepnicemi, rybářskými podsedky, dokonce i se vsí zvanou Dornych a cestami a právy k témuž mlýnu příslušejícími za 140 hřiven brněnské váhy*.¹⁸¹ Sám Rinieri smlouvou okomentoval na její indorsát: *Lettera della comperata (...) Il molendino mio de brunna, che fue da iningo*.¹⁸² Vzhledem k počátku ražby pražských grošů, datované Petrem Žitavským až do července roku 1300: *A tak byla léta páně*

¹⁸¹ IBID., s. 504.

¹⁸² IBID., s. 504.

1300 v měsíci červenci zavedena mince grošů pražských (...),¹⁸³ lze říci, že Florent'ané disponovali nemovitostmi již před spuštěním ražby. Konsorcium jistě existovalo již dříve, kdy vytvářelo nový měnový systém. Kdy a kde Florent'ané konsorcium vytvořili (zda ve Florencii nebo až v Čechách) s jistotou říci nelze. Petr Žitavský také nepíše, kdy Václav II. pro odborníky z města nad Arnem poslal. Uvádí pouze měsíc a rok počátku ražby pražských grošů. Bylo by možné se také domnívat, že Rinieri koupí mlýna a pozemků v Dornychu u Brna, kteréžto nazval svými *il molendino mio de brunna*, připravil prostředí pro podnikání svým kolegům Apardovi a Cinovi, kteří dorazili později například na jaře roku 1300 a zapojili se až do samotné výroby mince. Avšak vzhledem k zápisu Petra Žitavského v kronice zbraslavské, že Václav povolal všechny Florent'any současně (...) *povolal pečlivé odborníky, totiž Reinharda, Alfarda a Cynona Lombardského* (...), lze takový závěr prozatím vyloučit.

Skupina Florent'anů v českém prostředí čile obchodovala. O jejich zájmu o nemovitosti, svědčí také listina datovaná na 28. dubna 1301, kterou panovník daroval konsorciu dům v Brně. Tento dům dříve odkoupil Václav II. i s dvorcem a pozemkem od Eberharda, syna zemřelého mincmistra Eberharda, kterému bylo, jako jednomu z mála na Moravě, uděleno právo na ražbu mince.¹⁸⁴ Podnikání s nemovitostmi bylo ve Florencii vlastní převážně rodině Donatiů.

Další zprávy o podnikání florentského konsorcia našli tuzemští autoři až k 23. květnu roku 1304. Tehdy udělil král Václav II. listinou *pro Staré město a Nové město pod hradem, Rinierimu coby hlavě florentské společnosti v království výsadní a exkluzivní postavení*

¹⁸³ *Kronika Zbraslavská*, s. 198.

¹⁸⁴ JAN, Libor: *Václav II., král na stříbrném trůnu*, s. 506.

v obchodu se zahraničím. Florent'ané byli roku 1303 vyňati ze statut, které dovolovaly zůstat zahraničním kupcům v Praze maximálně pět dní.¹⁸⁵ Po dovršení času museli kupci odjet, nebo lépe nabídnout zboží k prodeji, *ne však cizím kupcům nýbrž jen Pražanům a obyvatelům měst českého království, kteří dodržují své povinnosti a platí královskou berni.*¹⁸⁶ Za podvodné jednání se zahraničními kupci byly stanoveny vysoké pokuty až deset hřiven stříbra. Florent'ané nemuseli ani dokládat původ prodávaného zboží.¹⁸⁷

O tom, že Rinieri hrál důležitou roli v zahraniční politice Václava II. svědčí jeho jmenování hejtmanem Krakovska 23. února 1305. Rinieriho kariéra v Čechách byla tehdy na vrcholu. Titul mu byl pravděpodobně udělen coby kompenzace za finanční pomoc králi Václavovi II. Tu mu Florent'ané poskytli během výbojů římského krále Albrechta roku 1304.

Neví se, kdy Florent'ané, resp. Rinieri, Čechy opustili. Za zlomové se považuje datum smrti krále Václava II. Z obdobné doby byla doložena listina, kterou Florent'ané prodali mlýn s pozemky, rychtou a dalším příslušenstvím zakoupeným roku 1300 listinou výše zmíněnou, řezníkovi Janovi za 330 hřiven stříbra. Vyšší cena nemovitosti byla stanovena mírou investic, které tam Florent'ané realizovali.¹⁸⁸

Na základě regist mohučských arcibiskupů, se Liboru Janovi podařilo dopátrat závěru Rinieriho života. Rinieri byl mrtev nejpozději v srpnu 1316.¹⁸⁹ Ze zjištění tedy vyplývá,

¹⁸⁵ JAN, Libor: *Václav II., král na stříbrném trůnu*, s. 506.

¹⁸⁶ IBID., s. 506.

¹⁸⁷ IBID., s. 506.

¹⁸⁸ JAN, Libor: *Václav II., král na stříbrném trůnu*, s. 506.

¹⁸⁹ IBID., s. 506–507.

že se konsorcium přesunulo do německého prostoru, kde dále, i bez Rinieriho, působilo. Půjčky, které Florent'ané poskytli českému králi, jim nárokoval ještě Jan Lucemburský roku 1316. Připojíme-li závěry ze studie Jiřího Hány, který sledoval rubní značky pražských grošů a prvních zlatých florénů, zjistíme silný vliv sledovaného florentského konsorcia na českou měnovou politiku od devadesátých let 13. století až do Rinieriho smrti nejpozději roku 1316. Důkazem jsou rubní značky v podobách lilie, či půl lilie – symbolů Florencie.¹⁹⁰

3. Cino „Lombardo“

Nejsložitější v rámci bádání se jeví situace hlavně u třetího Florent'ana Cína (Cynona, Cyna). Tato část bude nadmíru teoretická, jelikož dopátrat se jasného závěru prozatím nelze. Bádání je nutné začít v českém prostoru, kde víme, že Cino prokazatelně na konci 13. a na začátku 14. století působil a žil. Základním pramenem pro české prostředí je opět Žitavského kronika. Tam zbraslavský opat Petr tituloval Cína přízviskem „Lombardo“. Toto přízvisko lze teoreticky rozvést. Přezdívku „Lombardi“ měla ve Florencii bankéřská rodina Spini, která podle legendy měla kořeny právě v severoitalské Lombardii. Analogií by mohlo být působení rodiny v Bratislavě, které prokázal Robert Davidsohn.¹⁹¹ Nelze ale potvrdit pravost této teorie více, než po vzoru jiných historiků vytvořit konstrukt nebo spíše možnost.

Cino byl pravděpodobně ze sledovaného konsorcia nejmladší. Zastával-li ve Florencii nějaký úřad, bylo by tomu tak v devadesátých letech. Pro bádání o Cinovi nejprve opět přikročíme k analýze florentského pramene *prioristà fiorentino storico*, kam byla zaznamenána řada jmen významných Florent'ánů i jejich politické úřady. Nachází se zde několik osob se jménem Cino. Prvním, priorem pro dubnový dvouměsíční mandát roku 1291 byl jistý Cino

¹⁹⁰ HÁNA, Jiří: *Rubní značky*, s. 11.

¹⁹¹ DAVIDSOHN, Robert: *La storia di Firenze IV.*, s. 407.

di ser Diotisalvi. Pro období srpnového mandátu byl v seznamu zapsán Cino Brandaglia degli Acciajuoli (Acciaiuoli). Dalším Cinem byl Cino di Dietajuti della Badessa avšak ani k němu nevede jakákoli indicie a i další kamínky v mozaice chybí.

Nové světlo vnesl do stavu bádání soupis priorů s mandátem od půlky prosince 1295 do poloviny února 1295, kde se nalézal i výše zmiňovaný Rinieri. Priorem byl jmenovaný i jistý Filippo Lombardo, tedy držitel stejného přízviska, jaké měl Cino v českých pramenech. Bádání tedy lze dále rozšířit. Pokud byl Cino rodinně spjat s Filippem Lombardem, je možné že pocházel přímo z Florencie, nikoli, jak se dříve autoři domnívali z lombardských bankovních klanů. Svědčí o tom i Cinovo přízvisko „Florent’an“ (*de Florentia*), kterým byl titulován na listině Václava II. roku 1304.¹⁹²

Další indicií je jméno Cino di ser Diotisalvi, který byl stejně jako Rinieri Langrù účasten korunovace Bonifáce VIII., v lednu 1295, kde zastupoval Gherarda pána z Camerina. V říjnu 1295 byl zpět ve Florencii v úřadě *priore*.¹⁹³ Lze spekulovat, že Cino a Rinieri se potkali v Římě a po roce 1295 společně odešli do Čech. Jméno Cino di Diotisalvi se totiž v analyzovaných florentských pramenech následně nevyskytuje.

Z tuzemských pramenů víme, že byl Cino bankéřem spolupracujícím s králem Janem Lucemburským a po svém působení v Čechách se odebral do německého prostoru, kde byl součástí finančního konsorcia v Kolíně nad Rýnem,¹⁹⁴ kde spolu s Michaelem z Kolína fungoval ve finančnictví ještě několik let. Jeho pobyt v Kolíně lze vysledovat díky listině krále Jana Lucemburského z 12. srpna 1316, kterou potvrdil dluh Petrovi z Aspeltu ve výši 650

¹⁹² JAN, Libor: *Václav II., král na stříbrném trůnu*, s. 506.

¹⁹³ *Prioristà fiorentino istorico*, s. 33.

¹⁹⁴ NOVAK, Giovanni: *Gli Italiani a Praga*, s. 22.

kop plus dalších 350 kop za odložení dluhu u společnosti Riniera, Aparda, Cina z Florencie a nově i Michaela z Kolína, který král Jan přejal po Václavovi II.¹⁹⁵

Je stále složité dobrat lepším závěrům. Tato pasáž zhodnotila slav současného bádání, pokusila se k němu kriticky přistoupit a nabídnout další možnosti spojené s bádáním nad sledovaným tématem. Závěry sami jistě nejsou dostatečně pevné, jelikož chybí kvalitní pramenná základna. Bádání a závěry českých autorů, jakým je například Libor Jan, bylo díky analýze nově použitých pramenů snad dostatečně podpořeno, či s nimi bylo polemizováno a poukázáno na jejich problematičnost.

4. Ve službách krále Václava

Jak již bylo zmíněno, nevíme jistě, jakým způsobem se florentské konsorcium ocitlo ve službách krále Václava II. ani jaká jednání, záruky a smlouvy s českým panovníkem tomu předcházely. Můžeme pouze předpokládat, že konsorcium vzniklo ve Florencii, jelikož dle výzkumu Armanda Saporioho, bylo třeba k jeho zřízení notáře.¹⁹⁶

Král Václava II. měl přirozeně rozsáhlý dvůr. Královský majestát nabízel mnohým šlechticům a vzdělancům správu různých dvorských funkcí, které byly nezbytné pro chod království. Jednalo se o vedoucí o královského maršálka, komořího nebo číšníka až po správce kuchyně, či královských sklepů. S kvalitní analýzou královského dvora přišla před několika lety historička Dana Dvořáčková Malá.¹⁹⁷ Její studie vycházela z celkového vývoje rozličných úřadů. Tato práce se soustředí jen část její studie, a to na úřad královského podkomořího

¹⁹⁵ ŽALUD, Zdeněk: *Financiers*, s. 62.

¹⁹⁶ SAPORI, Armando: *La cultura del mercante italiano*, s. 168.

¹⁹⁷ DVOŘÁČKOVÁ MALÁ, Dana: *Královský dvůr Václava II.* České Budějovice 2011.

camerarius regni. Jádru královského dvora tvořilo několik základních úřadů. Byli to číšník, stolník, maršálek a komorník. Úřad nejvyššího komorníka či komořího se na rozdíl od dalších stabilně držel, podle Dvořáčkové Malé, i v průběhu devadesátých let. Od roku 1283 mizí i rozdíl mezi nejvyšším komořím a podkomořím. Úřad se více cituje jako *summus camerarius Bohemie*, *summus camerarius*, *camerarius regni*, *summus camerarius regni Bohemie*, *summus bohemie camerarius*.¹⁹⁸ Základní pravomocí *camerarius regni* byla pravomoc soudní. Vykonavatel úřadu vykazoval zisk právě ze soudních poplatků, mimořádných příjmů a pokut. Plynuly mu také platy různých vilikací. Dle Dvořáčkové Malé, takto lze hovořit o svodu financí.¹⁹⁹ Úřad podkomoří existoval, dle Libora Jana, jak pro Moravu, tak pro Čechy. Správci *camerarius regni* měli jistě častý přístup ke králi a patřili mezi členy nejužšího dvora. Dvořáčková Malá jmenuje také Rinieriho, Aparda a Cina. Jejich osudem nebo pozicí na královském dvoře se více nezaobírala, přisoudila jim pouze funkci finančních poradců krále Václava II.

Celá situace byla o mnoho složitější, pomyslíme-li na rozdělení úřadů mezi první dva jmenované. Zajímavá je analogie s úřadem hejtmána krakovského, který od poloviny devadesátých let 13. století obdržel nejstarší nevlastní bratr krále Václava II. Mikuláš, do té doby člen královské rady.²⁰⁰ Mikuláš byl vojensky velmi zdatný a účastnil se například i tažení proti Vítkovcům. Pro rok 1301–1303 bylo jeho hejtmanství prodlouženo, ba dokonce povýšeno na správu celého Velkopolska. Analogii lze vytvořit s jedním s Florent'anů Rinierim, který taktéž nabyl úřadu hejtmána krakovského, a to pro rok 1304. Lze usoudit, že Václav II.

¹⁹⁸ IBID., s. 33.

¹⁹⁹ IBID., 34.

²⁰⁰ IBID., s.108.

na takovém místě potřeboval muže vojensky zdatného a oddaného. Rinieri totiž, jak je zmíněno výše, pobýval pravděpodobně na Václavově dvoře řadu let. Spolu se svými druhy připravil a vedl měnovou reformu načež byl králi k ruce a ku pomoci i v případě ochrany území během konfliktu s Alfonsem Nasavským. Libor Jan se domníval, že úřadu hejtmána nabyt Rinieri právě za finanční pomoc králi během zmíněného konfliktu. Jistě také patřil ke královým rádcům, blízkým důvěrníkům, finančním poradcům, obchodníkům a diplomatům. Dále je nutné se vrátit k problematice královského podkomořího. Úřad totiž po Tasovi z Vízmburka připadl, respektive byl nabídnut námi sledovanému, Apardovi Donatimu, té doby pyšnicím se titulem rytíře a přídomek z Černé Hory. Florentské konsorcium tedy nebylo pouze realizátorem měnové reformy, fiskální politiky nebo zahraničního obchodu, kde také drželo králem posvěcený monopol. Florentané byli králi Václavovi II. velmi blízcí a panovník jim jistě důvěřoval. Proto je také jmenoval do úřadů které, jak prokázala Dana Dvořáková Malá i Libor Jan, byli pro chod království takřka zásadní.

8) Závěr

Vývoj stříbrné měny ve Florencii nebyl doposud v české historické tvorbě uspokojivě popsán. Badatelé se vždy museli spolehnout pouze na italskou provenienci. Tato práce na základě děl a pramenů editovaných známými historiky hospodářství Mariem Bernocchim, Carlem Cipollou nebo Richardem Goldthwaitem, analyzovala vývoj stříbrné měny v Toskánsku a ve Florencii. Závěrem této části bádání bylo zjištění, že lze vysledovat podobnost mezi vývojem stříbrné měny ve sledovaném italském prostoru a Čechami. V Čechách se měnová politika orientovala více na německý prostor. Od počátku 13. století si, kromě měny denárové, přivlastnila ještě mince fenikového typu, které oddálily potřebu království disponovat kvalitní stříbrnou mincí. Po nalezení bohatých stříbrných rezerv v kutnohorské oblasti mohl přemyslovský stát plně rozvinout své ambice a přešel, za pomoci italských mistrů mince, na výrobu kvalitních stříbrných grošů pražských.

Důležitým faktem zůstává, že zřízení takovéto kvalitní mince s vysokým obsahem stříbra dovedlo českou ekonomiku do fáze, kdy za vlády Jana Lucemburského zahájila (podobně jako Florencie o více než padesát let dříve) ražbu mincí zlatých, které na rozdíl od grošové měny, která byla florentským grošovým systémem inspirována jen částečně, vycházely zcela z florentských zlatých florénů. V návaznosti na objevy stříbrné rudy v Toskánsku i rozmach tamního obchodu a bankovníctví vznikaly úřady, specializující se na chod ekonomiky, údržbu mince a její samotné vytváření. Takovým úřadem, odpovědným za ražbu, směnu, kontrolu oběhu, renovaci mince a úpravy mincovních systémů byl úřad *Zecca*. *Zecca* lze přirovnat k úřadu *Cambium*, tak jak jej nejlépe popsal Josef Šusta. Z Šustovy studie vyplývá, že je možné inspirovat se i v otázce složení a funkcí ve sledované měnové instituci zřízené Florentiány v Praze a Kutné Hoře. Již autoři jako Libor Jan, nebo dříve zmiňovaný Josef Šusta poukázali na vliv Florentiánů, kteří po vzoru svého domácího ekonomického ústavu centralizovali výrobu mincí v Čechách nejprve do Prahy, a následně do Kutné Hory. Disponujeme však minimem pramenů. Tuzemští badatelé samozřejmě dávno popsali složení mincovny. Domnívám se však, že ještě nikdo lépe nepopsal složení florentské *Zecca*, s poukazem na možné podobnosti s měnovou institucí, zřízenou pro ražbu pražského groše. Práce analyzovala také chod a fungování cechu kupců, který byl nejen důležitou základnou mistrů mince pro florentský ekonomický úřad *Zecca*, ale věnoval se, podobně jako sledované florentské konsorcium na dvoře Václava II., i podnikání se stříbrem a dalším zbožím luxusního charakteru. Jeho složení a způsob podnikání nemohl být nepodobný právě analyzovanému konsorciu Rinieriho Langrù, Aparda Donatiho a Cina „Lombarda“. Podobný konstrukt se zřejmě v české provenienci objevuje poprvé a je důležitým přínosem předkládané diplomové práce. Samostatné založení soukromého konsorcia neboli *socii* (italsky *soci*), popsal doposud jako jediný Sergio Tognetti, který poukázal na nezbytnost participace notáře, který potvrzoval smlouvy o založení takovýchto soukromých skupin, podnikajících ve třináctém století v zaalpském prostoru. Smlouva

musela být, dle Tognettiho, ratifikována ve Florencii, což nás dovede ke zjištění, že sledované konsorcium vzniklo právě ve městě nad Arnem a nikoli v některém z říšských měst, nebo přímo v Praze.

Florentským konsorciem se zabývali nejdříve Josef Šusta a August Sedláček. Jejich dílo dostatečně kriticky zhodnotil až Libor Jan v roce 2006. Libor Jan, který ve své publikaci o Václavu II. věnoval konsorciu celou kapitolu, tehdy uvedl několik závěrů. Například zařadil (chybně) Rinieriho do rodiny Peruzziových (roku 2015 výrok autor zpochybnil). V ostatním bádání většinou vycházel z výše jmenovaných autorů. Dokázal však dokonale přechýst pečeť Aparda Donatiho, která umožnila, na základě genealogického stromu uvedeného v díle Scipiona Ammirata o významných florentských rodech, Apardovo přesnější zařazení do struktury rodiny Donati se závěrem, že nešlo pouze o blízkého příbuzného nejdůležitějších mužů Florencie na přelomu 13. a 14. století *il barone* Corsa Donatiho, ale přímo o jeho bratrance. Rodina Donatiů i sám Corso byl úzce napojen na papeže Bonifáce VIII., který hrál důležitou roli i v zahraniční politice Václava II. Je tedy možné se domnívat, že kontakt s rodinou Donati byl vyhledán cíleně za účelem lobby u papežské stolice. Apardo Donati zároveň zastával důležitý úřad *camerarius regni*. Byl tak králi Václavovi II. pravděpodobně blízký. Analýza úřadů, které Florentiáné v Čechách zastávali spojená s jejich dalším osudem a rodinnými tendencemi (stereotypem), který konkrétně u florentských klanů byl velmi silný a florentští kupci ke svým kořenům velmi tíhli, je taktéž v tomto rozsahu, na úrovni diplomové práce, první svého druhu. Dalším přínosem studie je nalezení jména Rinieriho Langrù v pramenech, které doposud tuzemští autoři taktéž opomenuli. Zkoumané spisy *prioristà fiorentino storico* spolu s předmluvou známého florentského humanisty a komentátora díla Dante Alighieriho Christophora Landiniho, přinesli nové závěry o Rinieriho pohybu v Čechách již od roku 1294, jelikož v lednu 1295 byl podle florentských pramenů přítomen korunovační

mši papeže Bonifáce VIII. Florentské konsorcium tak bylo nejen důležitým zakladatelem měnové reformy, ale rozhodně sloužilo králi Václavovi II. i jako nástroj zahraniční politiky. Jak jinak si vysvětlit i příklad, kdy Rinieri nahradil ve funkci hejtmana Krakovska, Václavova nevlastního bratra.

Poslední fáze této práce se zaměřila na vznik pražského groše. Demonstrativně poukázala na podobnosti a vlivy mezi Čechami a Florencií. Důležitým bodem je fakt, že Florent'ané nejprve realizovali stříbrnou grošovou měnu a následně za vlády Lucemburků přešli na ražbu zlatého florénu. Tato skutečnost poukazuje na nejvyšší úroveň mistrů mince, kteří působili na dvoře předpoledního Přemyslovského krále Václava II.

9) Seznam literatury

ABULAFIA, David: *Southern Italy and the Florentine Economy, 1265–1370*. The Economics Review, XXXIV, 1981, s. 377–388.

AMMIRATO, Scipione: *Delle famiglie nobili fiorentine*. Bologna 1615.

AZZARI, Margherita – ROMBAI, Leonardo: *Amerigo Vespucci e i mercanti viaggiatori fiorentini del cinquecento*. Firenze 2013.

CAGGESE, Romolo: *Dalle Origini all'età di Dante*. In: MARZOCCO, Giunti (ed.): Firenze dalla decadenza di Roma al risorgimento d'Italia. Firenze 1978.

CASTELIN, Karel: *Česká drobná mince doby předhusitské a husitské 1300–1471*. Praha 1953.

CIPOLLA, Carlo Maria: *Studi di storia della moneta: i movimenti dei cambi in Italia dal secolo XIII al XV*. Pavia 1948.

CIPOLLA, Carlo Maria: *Il fiorino e il quattrino. La politica monetaria a Firenze nel Trecento*. Bologna 2013.

ČERNÁ, Eva – PODLIŠKA, Jaroslav: *Sklo - indikátor obchodních a kulturních kontaktů středověkých Čech*. In: SOMMER, Petr – LIŠČÁK, Vladimír (eds.): Colloquia mediaevalia Pragensia 10. Praha 2008, s. 237–253.

DAVIDSOHN, Robert: *Geschichte von Florenz*. Berlin 1912. In: <https://archive.org/details/geschichtevonflo03davi> [cit. 10. 5. 2017].

DAVIDSOHN, Robert: *La storia di Firenze I.–VI*. Firenze 1957.

DVOŘÁČKOVÁ-MALÁ, Dana: *Královský dvůr Václava II*. České Budějovice 2011.

- FAINI, Enrico: *Prima del Fiorino. Le origini del decollo economico di Firenze tra 1150 e 1252*. In: VERDON, Tomaso (ed.): *Firenze prima di Arnolfo. Retroterra di grandezza*. Firenze 2016, s. 93–103.
- FRANCESCHI, Franco a kol.: *Il Rinascimento italiano e l'Europ*. Vol. IV: *Commercio e cultura mercantile*. Treviso 2007.
- GOLDTHWAITE, Richard – MANDICH, Giuglio: *Studi sulla moneta fiorentina*. Firenze 1994.
- GOLDTHWAITE, Richard: *L'economia della Firenze rinascimentale*. Firenze 2013.
- GRIESEN, Philip: *Medieval European Coinage*. Cambridge 2009.
- HÁNA, Jiří: *Rubní značky pražských grošů*. Praha 1998.
- HERLIHY, David: *Pisan Coinage and the Monetary Development of Tuscany, 1150–1250*. American Numismatic Society, VI., 1954, s. 143–68.
- CHARVÁTOVÁ, Kateřina: *Václav II.: král český a polský*. Praha 2007.
- JAN, Libor: *Václav II. a struktury panovnické moci*. Brno 2006.
- JAN, Libor: *Václav II., král na stříbrném trůnu*. Praha 2015.
- MELLIS, Federigo: *I mercanti Italiani nell'Europa medievale e rinascimentale*. Firenze 1990.
- MINI, Paolo: *Diffesa della città di Firenze et dei Fiorentini*. Firenze 1577.
- CARDINI, Franco (ed.): *Storia della civiltà della Toscana*. Firenze 2000.
- MUELLER, C. Reinhold: *Mercanti e impenditori fiorentini a Venezia nel tardo medioevo*. In: *Società e Storia*, 1992, s. 29–60.
- NAJEMY, John: *The history of Florence*. New York 2006.

NOHEJLOVÁ-PRÁTOVÁ, Emanuela: *Krása české mince*. Praha 1955.

NOVÁK, Bedřich Jan: *Archivista del regno di Boemia*. Rivista d'Italia. Firenze 1911.

NOVAK, Giovanni: *Gli Italiani a Praga e in Boemia nel medioevo*. Rivista d'Italia. Roma 1911.

PASSERINI, Luigi: *Curiosità storicoartistiche fiorentine*. Firenze 1866.

PAULOVÁ, Milada – ŠUSTA, Josef – TAUER, Felix: *Středověk vrcholný a stárnoucí*. Praha 1942.

PERUZZI, Simone: *Storia del commercio e dei banchieri di Firenze in tutto il mondo conosciuto dal 1200 al 1345*. Firenze 1868.

PICCINI, Gabriela – TRAVAINI, Lucia: *Il libro del pellegrino (Siena 1382–1446). Affari, uomini, monete nell'Ospedale di Santa Maria della Scala*. Napoli 2003.

POŠVÁŘ, Jaroslav: *Měna v českých zemích (od 10. do poč. 20. století)*. Opava 1962.

RENARD, Georges: *Guilds in The Middle Age*. London 1918.

RENARD, Georges: *Une Corporation du grand commerce dans la Florence du XIIIe siècle. L'Arte di Calimala*. Bruxelles 1910.

SAPORI, Armando: *La cultura del mercante medievale italiano*. Torino 1937.

SBARBARO, Massimo: *Circolazione di idee e di esperienze economiche nell'Italia del Duecento. La coniazione del ducato veneziano: scelta politica o economica?* In: TROMBETTI BUDRIESI, A. L. (ed.): *Cultura cittadina e documentazione. Formazione e circolazione di modelli*. Bologna 2009.

SEJBAL, Jiří: *Základy peněžního vývoje*. Brno 1997.

SKALSKÝ, Gustav: *Mincovní reforma Václava II.* Český časopis historický, Historický klub, 40, č. 1, 1934, s. 12–32.

SMOLÍK, Josef: *Pražské Groše a jejich díly 1300–1547*. Praha 1971.

SPUFFORD, Peter: *Money and its use in the Medieval Europe*. Cambridge 1988.

SPUFFORD, Peter: *Handbook of Medieval Exchange Rates*. Royal Historical Society. London 1986.

SPUFFORD, Peter: *The first century of the florentine florin*. Rivista italiana di Numismatica, CVII., 2006, 421–435.

STAHL, Alan: *The making of a gold standart: The ducat and its offspring, 1284–2001*. London 2012.

SVENSSON, Roger – WESTERMARK, Andreas: *Renovatio Monetae: Gesell Taxes in Practice*. Stockholm 2015.

ŠUSTA, Josef: *Soumrak Přemyslovců a jejich dědictví*. Praha 1943.

TARTUFERI, Angelo, SCALINI Mario: *L'arte a Firenze nell'età di Dante (1250–1300)*. Firenze 2004.

TOGNETTI, Sergio: *Le compagnie mercantili-bancarie Toscane e i mercanti finanziari Europei tra metà XIII e metà XVI secolo*. Archivio storico italiano. Firenze 2015.

TRAVAINI, Lucia: *Le Zecce, nobili officine del Re*. In: ANDALORO, Maria (ed.): *Nobiles Officinae*. Perle, filigrane e trame di seta dal Palazzo Reale di Palermo. Catania 2006, s. 105–107.

TRAVAINI, Lucia: *Monete, mercanti e matematica*. Roma 2003.

TRAVAINI, Lucia: *Gold coins 1252–1535: gold Italian coins and their imitations in the world*. Costa Rica 2007.

TRAXLER, C. Richard: *Church and Community 1200–1600*. Roma 1987.

VANIČEK, Vratislav: *Velké dějiny země Koruny české*. Praha 2002.

VERONESI, Marco: *Heinrich von Luxemburg und die italienische Hochfinanz*. In: WIDDER, Ellen (ed.): *Vom luxemburgischen Grafen zum europäischen Herrscher*. Neue Forschungen zu Heinrich VII. Luxemburg 2008, s. 185–224.

VOREL, Petr: *Od pražského groše ke koruně české*. Praha 2004.

ZAORAL, Roman: *Čechy a Benátky: k obchodním stykům ve 13. století*. In: SOMMER, Petr – LIŠČÁK, Vladimír (eds.): *Colloquia mediaevalia Pragensia 10*. Praha 2008, s. 75–94.

ŽALUD, Zdeněk: *Financiers to the blind king*. In: ZAORAL, Roman (ed.): *Money and Finance in Central Europe during the Later Middle Ages*. Praha 2016.

ŽEMLIČKA, Josef: *Království v pohybu*. Praha 2014.

10) Prameny a edice

ALIGHIERI, Dante: *Božská komedie*. Praha 2011. Přeložil Jaroslav Vrchlický.

BERNOCCHI, Mario (ed.): *Le monete della Repubblica fiorentina: I., Il libro della Zecca (1252–1533)*. Firenze 1974.

BERNOCCHI, Mario (ed.): *Le monete della Repubblica fiorentina: Corpus Nummorum Florentinorum*. Firenze 1975.

CARDINI, Franco (ed.): *Ordinamenti di giustizia, 1293–1993*. Firenze 1993.

Cronaca fiorentina di Marchionne Coppo Stefani. RODOLICO, Niccolò (ed.). In: *Rerurum Italicarum Scriptores*, XXX, I. Bologna 1903–1955. In:

https://archive.org/stream/rerumitalicarums301murauft_djvu.txt [cit. 20. 2. 2016].

FILIPPI, Giovanni (ed.): *L'arte dei mercanti di Calimala in Firenze ed il suo più antico statuto*. Torino 1882.

Kronika Zbraslavská. Chronicon Aulae Regiae. GRAUS, František (ed.). Praha 1952.

La Cronica fiorentina di Dino Compagni e l'intelligenza, poemetto, attribuito al medesimo.

CARBONE, Domenico (ed.). Firenze 1868.

LANDINI, Christophoro: *Dante Alighieri Fiorentino historiado*. In: ZANNI, de Bartholomeo (ed.). Firenze 1507. In:

https://books.google.cz/books?id=AKFSAAAacAAJ&pg=PA5&hl=cs&source=gbs_selected_pages&cad=2#v=onepage&q&f=false [cit. 22. 4. 2017].

Nuova cronica di Giovanni Villani. PORTA, Giovanni (ed.). Parma 1991. In:

http://www.letteraturaitaliana.net/pdf/Volume_2/t48.pdf [cit. 22. 4. 2017].

PASSERINI, Luigi (ed.): *Donati*. ASF, mms 3, 171–2b., s. 187.

Prioristà fiorentino storico. RASTRELLI, Modesto (ed.). Firenze 1577. In:

https://books.google.cz/books/aboutPriorista_fiorentino_istorico_pubblicato.html?id=Ty0yqtOvw8IC&redir_esc=y [cit. 20. 6. 2017].

SAPORI, Armando (ed.): *I Libri di commercio dei Peruzzi*. Milano 1934.

11) Internetové a encyklopedické zdroje

AQUILECCHIA, Giovanni: *Villani, Giovanni*. In: http://www.treccani.it/enciclopedia/giovanni-villani_%28Enciclopedia-Dantesca%29/ [cit. 30. 4. 2017].

ASTORRI, Antonella: *Franzesi, Giovanni Paolo detto Musciatto*. Dizionario Biografico degli Italiani, vol. 50, 1998. In: [cit. 15. 4. 2016].

FOÀ, Simona: *Landini, Christophoro*. In: http://www.treccani.it/enciclopedia/cristoforo-landino_%28Dizionario-Biografico%29/ [cit. 10. 8. 2017].

PIATTOLI, Renato: *Donati*. In: [http://www.treccani.it/enciclopedia/donati_\(Enciclopedia-Dantesca\)/](http://www.treccani.it/enciclopedia/donati_(Enciclopedia-Dantesca)/) [cit. 20. 2. 2017].

RAVEGGI, Sergio: *Donati, Corso*. In: Dizionario Biografico degli Italiani, Volume 41. In: http://www.treccani.it/enciclopedia/corso-donati_%28Dizionario-Biografico%29/ [cit. 20. 2. 2017].

SESTAN, Ernesto: *Buonaiuti, Baldassarre, detto Marchionne*. Dizionario Biografico degli Italiani, Volume 15, 1972. In: [http://www.treccani.it/enciclopedia/buonaiuti-baldassarre-detto-marchionne_\(Dizionario-Biografico\)/](http://www.treccani.it/enciclopedia/buonaiuti-baldassarre-detto-marchionne_(Dizionario-Biografico)/) [cit. 30. 4. 2017].

SESTAN, Ernesto: *Corso Donati*. In: http://www.treccani.it/enciclopedia/corso-donati_%28Enciclopedia-Dantesca%29/ [cit. 20. 2. 2017].

1) Résumé

The present work compares the influence of Tuscany and Florentin economic and money systems in 13th and 14th century with monetary reform of king Václav II. made by Florentin masters of mint. The analyses of that Florentin consorcium is another part of the research. Main part based on a new sources never used in Czech historiography. Those sources could present theories about a work and life of the mint masters from Florence on the courtyard of the Bohemian king. Florentin masters of the mint were not only the financial experts, but also merchants with luxury products and there played very important part in the foreign policy of king Václav II. They have also took important offices. This work compares the function of Florentin mint institution called *Zecca* and monetary office *Cambium* in the Bohemian kingdom. Main aim of the work is present the foundation of privat financial consorcium with conclusion that subject consorcium could be found only in Florence because they needed the confirmation of florentin notary.

2) Key words

History of economy, Florence, Zecca, Cambium, economy of 13th century, Václav II., grosso of Prague, Bohemian kingdom, consorcium, Calimala, Rinieri, Apardo, Cino.

3) Klíčová slova

Hospodářské dějiny, Florencie, ekonomika, Zecca, Cambium, konsorcium, středověk, Václav II., pražský groš, měnová reforma, třinácté století, české království, Calimala, Rinieri, Apardo, Cino.

4) Abstrakt

Tato diplomová práce se zabývá vlivy florentského prostoru a tamních kupců a finančníků na měnovou reformu českého krále Václava II. Poukazuje na podobnosti ve vývoji ekonomiky a mincovnictví těchto sledovaných prostorů. Zároveň zkoumá kořeny a původ členů florentského konsorcia působícího na přelomu 13. a 14. století v Českém království. Dokazuje, že zkoumané konsorcium bylo podnikatelským subjektem na velmi vysoké úrovni. Práce předkládá možnosti, kde se tito finančníci a kupci svému řemeslu naučili a mohli tak pozvednout úroveň panovníkova dvora i tuzemskou ekonomiku.